

Technická univerzita v Liberci

Ekonomická fakulta

Studijní program: M6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

Rozměr sociálního podnikání v Evropské unii

Social business dimension in European Union

DP-EF-KPE-2010-48

Martina Koktová

Vedoucí práce: Ing. Jaroslava Syrovátková, Ph. D., KPE

Konzultant: Ing. Markéta Würtherlová, Fokus Praha o. s.

Počet stran: 65

Počet příloh: 7

Datum odevzdání: 7.5.2010

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon číslo 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucí diplomové práce a konzultantkou.

V Liberci, 7.5.2010

Anotace

Autor: Martina Koktová

Diplomová práce je zaměřena na problematiku sociálního podnikání v Evropské unii a také v České republice. Jejím cílem je získat ucelenou představu o sociálním podnikání a jeho významu pro naši společnost.

V projektu jsou popsány některé příklady dobré praxe z České republiky, ale i evropských zemí. Je zde popsán systém evropských fondů a dotací, o které je možné prostřednictvím nabídek a návrhů žádat. V další části jsou uvedeny překážky, které brání v prosazování sociálního podnikání a jaké nástroje jsou potřebné k jeho realizaci.

V závěru jsou popsány vyhlídky do budoucna a co vše je ještě potřeba učinit, aby se sociální podnikání skutečně podpořilo a mohlo se rozvíjet za podpory jednotlivých států, ale i naší.

Klíčová slova

Dobrá praxe

Evropská unie

Evropské fondy

Handicapovaný občan

Komunita

Legislativa

Lidská práva

Lidský kapitál

Mentoring

Nezaměstnanost

Nezisková organizace

Občanské sdružení

Obecně prospěšná společnost

Sociální cíle
Sociální ekonomika
Sociální kapitál
Sociální podnik
Sociální podnikání
Sociální práce
Sociální služby
Sociální vyloučení
Sociální začleňování
Solidarita
Soudržnost
Trh práce
Životní prostředí

Annotation

Author: Martina Koktová

This graduation theses is focused on the social business problems in the European Union and in the Czech Republic also. By its tendencies is get general idea about social business and its importace for our society.

There are described some of the good practices from Czech Republic and also from other European Countries in this project. You will get to know about an european framework of funds and grands and how to apply for them through offers and suggestions. In a following part are mentioned the barriers that hold back an assertion of social business. Also you will find an useful information about how to implement your business.

Finally, there are represented future expectations and work to be done to flourish social business and developement with the help of each country, including Czech Republic.

Key words

Good practice

European Union

European funds

Handicapped citizen

Community

Legislation

Human rights

Human capital

Mentoring

Unemployment

Non-profit association

Civil association

Not-for-profit organization

Social objectives
Social economy
Social capital
Social enterprise
Social business
Social-work
Social services
Social exclusion
Social inclusion
Solidarity
Cohesion
Labour market
Environment

Obsah

Seznam zkratk a symbolů	10
Seznam tabulek	12
Seznam obrázků	13
 Úvod	 14
 1 Charakteristika sociálního podnikání	 15
1.1 Historie sociální ekonomiky	15
1.2 Sociální ekonomika	16
1.3 Sociální podnikání	18
1.3.1 Znevýhodněné skupiny obyvatel	19
1.3.2 Abilympiáda	19
1.4 Sociální podnik	20
1.5 Právní formy sociálních firem	21
1.5.1 Občanské sdružení	22
1.5.2 Obecně prospěšná společnost	24
1.5.3 Společnost s ručením omezeným	24
1.5.4 Družstvo	25
1.5.5 Akciová společnost	25
1.5.6 Osoba samostatně výdělečně činná	26
1.5.7 Církevní právnická osoba	26
 2 Definice sociálního podnikání v zemích Evropské unie	 28
 3 Příklady dobré praxe v zemích Evropské unie	 32
3.1 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	32
3.2 Rakousko - Družstevní svaz Raiffeisen	33
3.3 Dánsko – farmářská družstva	34
3.4 Španělsko – Mondragonská družstevní korporace	34
3.5 Itálie – Legacoop	35

3.6 Evropská konfederace sociálních firem a spolupráce	35
4 Problematika sociálního podnikání v České republice	37
4.1 Mentoring jako nástroj osobního rozvoje	38
4.2 Lidský kapitál	39
4.3 Sociální kapitál	39
4.4 Sociální soudržnost	40
4.5 Sociální vyloučení	41
5 Příklady dobré praxe v České republice	42
5.1 Nadace VIA	42
5.2 Nová ekonomika, o. p. s.	43
5.3 Nadace rozvoje občanské společnosti	44
5.4 FOKUS Praha, o. s.	45
5.5 Iniciativa Společenství EQUAL ČR	47
5.6 Agentura profesního poradenství pro neslyšící, o. s.	48
5.7 Osobní návštěva v Domově pro osoby se zdravotním postižením Brtníky	49
5.7.1 Financování a legislativa sociálních služeb	57
6 Návrhy a doporučení v oblasti rozšiřování sociálního podnikání	61
6.1 Překážky bránící v prosazování sociální ekonomiky a sociálního podnikání v České republice	61
6.2 Nástroje potřebné k realizaci	62
6.3 Podpora sociálního podnikání	62
6.4 Programové zaměření sociální ekonomiky do budoucna	63
Závěr	64
Seznam použité literatury	66
Citace	66
Bibliografie	67
Seznam příloh	69

Seznam zkratek a symbolů

%	procento
§	paragraf
a. s.	Akciová společnost
AGCI	Associazione generale kooperative Italiane
aj.	a jiné
APPN	Agentura profesního poradenství pro neslyšící
ASP	Akademie sociálního podnikání
atd.	a tak dále
CEFEC	European Confederation of Social Firms and Co-operatives, Evropská konfederace sociálních firem a spolupráce
CIP EQUAL	Community Initiative Programme EQUAL, Iniciativa společenství EQUAL
CSc.	Candidatus Scientiarum, kandidát věd
č.	číslo
ČMKOS	Českomoravská konfederace odborových svazů
ČR	Česká republika
DOZP	Domov pro osoby se zdravotním postižením
DPH	Daň z přidané hodnoty
DVD	Digital Versatile Disc, digitální optický datový nosič
EFC	European Foundation Centre, Evropské nadační centrum
EHP	Evropský hospodářský prostor
ESF	European Social Fund, Evropský sociální fond
EU	European Union, Evropská unie
hl. m.	hlavní město
Ing.	inženýr
Kč	Koruna Česká
MCC	Modragon Cooperative Corporation, Mondragonská družstevní korporace
MF	Ministerstvo financí
MI	Ministerstvo informatiky

MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
např.	například
NESSEA	Národní expertní skupina pro sociálně-ekonomické aktivity
NNO	Non-Governmental Organization, Nevládní nezisková organizace
NPO	Non-Profit Organization, Nezisková organizace
NROS	Nadace rozvoje občanské společnosti
NRZP	Národní rada osob se zdravotním postižením
NTS	Národní tématická síť
o. p. s.	Obecně prospěšná společnost
o. s.	Občanské sdružení
Obr.	obrázek
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OP LZZ	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OR	Obchodní rejstřík
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
Prof.	profesor
RP	rozvojové partnerství
s. r. o.	Společnost s ručením omezeným
Sb.	sbírky
SR	státní rozpočet
Tab.	tabulka
tzv.	tak zvaný
VŠFS	Vysoká škola finanční a správní
IAF	International Abilympics Federation, Mezinárodní abilympijská federace
PC	Personall computer, osobní počítač
cit.	citace

Seznam tabulek

Tab. 1, Složení zaměstnanců dle věku a pohlaví

Tab. 2, Skladba zaměstnanců dle dosaženého vzdělání

Tab. 3, Počty zaměstnanců dle vykonávané profese

Seznam obrázků

- Obr. 1, ESF pro každý členský stát
- Obr. 2, Velvyslanec ČR při OECD
- Obr. 3, Systém služeb Fokusu Praha
- Obr. 4, Cena Mosty 2008
- Obr. 5, Kreslení v rámci terapie
- Obr. 6, Výtvary z keramické dílny
- Obr. 7, Výlet na ledopády
- Obr. 8, Plavání bez hranic v Rumburku
- Obr. 9, Divadélko „Bublinka“
- Obr. 10, Soutěž „První pomoci“ v Děčíně
- Obr. 11, Výlet do Bad Schandau
- Obr. 12, Způsob ubytování klientů

Úvod

Sociální ekonomika a sociální podnikání se v dnešní době dostává do popředí diskutovaných témat v ČR. Bohužel tyto termíny zatím nejsou právně zakotveny v české legislativě, a proto si je každý člověk může vykládat po svém.

Pro někoho může být termín sociální podnikání neznámým pojmem. Co to sociální ekonomika a podnikání je? K čemu slouží? Cílem diplomové práce je vysvětlit tento pojem, co nejlépe ozřejmit jeho podstatu a principy. Uvedu druhy forem podnikání, pod kterými si můžete sociální podnik představit a podle čeho je možné ho spolehlivě poznat. Následně přiblížím skutečnou realitu prostřednictvím příkladů dobré praxe v zemích EU, ale i v České republice. Z jakých evropských fondů je možné čerpat a jaké jsou pro to podmínky.

Dále se zde dozvíte, kterých lidí se sociální podnikání týká, na co se zaměřuje, jaké jsou jeho cíle a že možnost pomáhat znevýhodněným skupinám obyvatel má naprosto každý z nás, jen si to musí uvědomit a v neposlední řadě chtít. Každý si musí uvědomit, že tu nežije sám, že stejné podmínky, které vyžaduje on, platí pro všechny ostatní, ať už jsou jakýmkoliv způsobem znevýhodněni. Stále jsou to lidé jako my a mají stejná práva.

V závěru práce jsem upozornila na problémy v souvislosti se sociálním podnikáním, které v České republice jsou, co je potřeba si uvědomit a jakým způsobem tuto oblast rozšiřovat, obohacovat a udržovat, aby toto konání pomáhalo nejvíce těm, kteří to potřebují.

Sociální práce není o tom jen někde pracovat, člověk, který se rozhodne takto pomáhat by měl mít nadání, zkušenosti, osobní hodnoty a intuici. Měl by mít alespoň představu o sociálních podmínkách a jevech, o sociální politice a metodice profese. Pracovník tohoto typu musí nejprve získat důvěru, měl by být empatický, tvořivý a flexibilní. Někdy je také potřeba řešení hledat, obměňovat nebo dokonce improvizovat. Důležité ale stále zůstává respektování základních lidských práv a svobod.

1 Charakteristika sociální ekonomiky a sociálního podnikání

1.1 Historie sociální ekonomiky

Již po roce 1918 vznikala družstva s různým typem činností (obchodní, řemeslná, neúvěrní, bytová, spotřební, zemědělská). Dalo by se říci, že třetina obyvatelstva byla přímo spojená s družstevnictvím, což z nich činilo velké konkurenty soukromých korporací; ne svou kapitálovou silou, ale velkou produkcí a obchodem v zemi. To vše bylo, ale válkami zlikvidováno. A v dnešní době toho o počátcích ví jen málo kdo. O lidech, kteří sociální přístup prosazovali a podporovali jej, se nepíše a tak nebylo v této oblasti ani navázáno.

Jedním z důležitých představitelů sociální ekonomiky byl Josef Macek, který byl přesvědčen o nadřazení sociálního zájmu společnosti nad ziskem soukromníků. V jeho přístupech byla etická hlediska a altruismus (dobročinnost, sledování prospěchu druhých). Macek se snažil o úpravu tržních selhání ekonomiky ve prospěch společenských a sociálních kritérií, kdy se ekonomie stává pouze nástrojem k dosažení cíle sociální povahy. Už v té době věděl, že soukromé podnikání narušuje společenské zájmy, zneužívá své monopolní postavení, přičemž ničí přírodní bohatství. A tak myšlenka družstevních organizací, které se zakládaly na solidaritě, práci a soběstačnosti, pomáhala lidem k tomu, aby pomohli sami sobě. A to především v ochraně svobody, zvýšení blahobytu a posílení důstojnosti, což je činilo částečně nezávislými.¹

Pravé družstvo zlepšovalo ekonomickou situaci svých členů. Byla zde soudržnost a svépomoc jako hlavní rys. Cílem byla podpora blahobytu, lepší životní úroveň při větší svobodě. To lidem pomáhalo být tolerantní a žít společně v dobrých sousedských vztazích. Družstvo nikdy nebylo ničím jiným, než dobrovolným sdružením, které umožňovalo řešit ekonomické a sociální problémy určité vrstvy obyvatel.

Mezi osobnosti, které je třeba zmínit v souvislosti s vývojem družstev či sociální ekonomiky, patří především Ladislav Karel Feierabend, František Ladislav Chleborád

¹ ANDRLE, P., F. L. Chleborád a ti druzí, s. 6-10.

(ekonom), Antonín Randa (právník), Alois Rašín (politik), Karel Engliš (ekonom) a mnoho dalších.

1.2 Sociální ekonomika

Sociální problematika představuje v tom nejzákladnějším slova smyslu společnost, sdružení a její zájmy a užitky. Societa ve spojení s ekonomikou už představuje ve vlastním ne-individuálním zájmu a prospěchu, jinak řečeno v obecném zájmu a prospěchu. Je to vlastně ekonomika s lidmi a pro lidi.

Ve společenstvech a sdruženích dochází k demokratickému rozhodování a konsensu o společných cílech a jejich dosažení. Tyto zájmy směřují k prospěchu členů, jejich rodin, širších komunit a tím pádem i k obecnému zájmu. Členové se podílejí na majetku, financování, rozhodování, rizicích a užitcích.

Pojem sociální nemusí znamenat jen slabý či vyloučený, ale jeho význam je mnohem širší a to zejména v sociální ekonomice a podniku.

Sociální ekonomika je u nás utvářena na základě zkušeností ze zemí Evropské unie, neboť tam už má dlouholetou tradici a je řádně vymezena. Kdežto u nás je teprve v začátcích. Dá se předpokládat, že vývoj bude pomalejší z důvodu překonání různých bariér, ať už ve správném pochopení pojetí sociální ekonomiky a následného zapracování do zákonné legislativy nebo díky historickému vývoji naší země.

I když je sociální ekonomika obnovována v moderním pojetí přibližně 15 let, tak první základy vznikaly již před 160 lety. Prvním představitelem bylo družstvo v anglickém Rochdale, které bylo zaleženo roku 1944. I u nás jsou začátky stejně staré. Až za válečného období byla sociální ekonomika potlačena.

Sociální ekonomika se věnuje otázkám zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje. Vzniká díky ekonomickému, sociálnímu a environmentálnímu rozvoji, který umožňuje aktivní zapojení každého občana na rozvoji daného regionu. Prvotním cílem

sociální ekonomiky není vytvářet zisk, který když vznikne, je dále použit k dalšímu rozvoji aktivit firmy či pro komunitu, ale stěžejní jsou obecně prospěšné cíle, která si firma stanovila.

Hlavními principy sociální ekonomiky jsou především:

- solidarita,
- vytváření pracovních míst, pro kvalitnější život a nabízí vhodný rámec pro nové formy podniku a práce,
- důležitá role v místním rozvoji a sociální soudružnosti,
- sociální odpovědnost,
- demokracie,
- zlepšení stability ekonomických trhů,
- priority a strategické cíle EU (soudružnost, plná zaměstnanost, boj proti chudobě a vyloučení ze společnosti).

Sociální ekonomiku není lehké definovat, díky problematice různých typů právních forem. V jednotlivých zemích Evropy se právní řád liší. Sociální ekonomiku lze popsat spíše souborem charakteristických aktivit, vztahů, cílů a typových aktérů.

Hunčová [1, s. 19]. „*Za základní charakteristické rysy sociální ekonomiky tvůrci konceptu považují:*

- *spojení ekonomických aktivit a sociálních užitků, produkované sociální efekty a pozitivní sociální externality,*
- *privátní (nestátní) povaha subjektů,*
- *samospráva a autonomie na státu (a případně na trhu),*
- *demokratické rozhodování na principu 1 člen = 1 hlas,*
- *vzájemná svépomoc a vzájemná podpora členů,*
- *účast na trhu s ne-pro-ziskovými cíly a neziskovými užitky (částečná nebo plná redistribuce zisku),*
- *smluvní dobrovolnost (zejména mezi členy a spolkem),*
- *otevřenost struktur a s tím související variabilita fixního kapitálu, spojená s potřebou jeho stabilizace a ochrany,*

- *nerizikový kapitál, daný vztahem výrobních faktorů „(sdružená) práce zaměstnává a ovládá kapitál“,*
- *vícezdrojovost financování aktivit (a to včetně zapojování nemonetárních zdrojů svépomoci, kooperace a zasíťování),*
- *vazba na zdroje a užitky na lokální a regionální úrovni,*
- *participace členů (jako zaměstnanců a/i klientů-zákazníků) na majetku, financování, rozhodování a na užitcích (a rizicích), participace podílníků na financování aktivit a užitků „v důvěře“,*
- *partnerství s veřejným sektorem v rámci veřejných politik.“*

Sociální podnikání je jedním z nástrojů politiky nezaměstnanosti, jehož cílem je odstranění chudoby a nezaměstnanosti. Tyto aktivity mohou být jak veřejné, tak soukromé. Kde hlavním cílem není zisk, který je na prvním místě u soukromého konkurenčního podnikání.

Jako základ všeho se zde jeví morální soud, kdy nám problémy ostatních lidí nejsou lhostejné, kdy se nespokojíme s tím, že my máme blahobyť a ostatní ho nemají. Pokud je člověk humánní a není egoista, pak jde v této oblasti správným směrem. Do společenských konfliktů patří i střet materiálních zájmů mezi společenskými třídami a to již odnepaměti.

1.3 Sociální podnikání

V současné době se nedaří zlepšit nezaměstnanost investováním ani hospodářským růstem. Podnikatelské aktivity, veřejné nebo soukromé, se sice nezaměřují na ziskovost, ale neznamená to, že by nemohla být zisková. O sociálním podnikání hovoříme i v případě založení veřejného podniku státem či místní samosprávnou, kde cílem této investice je tvorba pracovních míst, neboť každý ví, že pracující člověk vytváří národní důchod. Kdežto nepracující tento důchod odčerpávají prostřednictvím dávek v nezaměstnanosti. A zde vyvstává otázka, co je efektivnější? Zda dotace a investice do veřejných firem na pokrytí jejich ztrát, či platit podporu nezaměstnaným, kteří žádný produkt nevytvářejí.

1.3.1 Znevýhodněné skupiny obyvatel

Patří mezi ně lidé, kteří jsou nějakým způsobem oproti ostatním znevýhodněni; mají horší výchozí postavení než ostatní občané. Ať už na trhu práce nebo v samotné společnosti.

Jsou to:

- osoby se zdravotním postižením (nemůžou vykonávat jakoukoliv práci, je zde vyšší nárok na vybavení, bezbariérový přístup),
- osoby do 25 let věku (lidé bez praxe, horší uplatnění na trhu práce),
- absolventi vysokých škol (bez praxe v oboru),
- těhotné ženy, ženy po mateřské dovolené (absence při nemoci dítěte),
- osoby starší 50 let věku (horší zaškolení, adaptace, nová technika),
- osoby, které jsou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání déle než 6 měsíců,
- osoby, které potřebují zvláštní pomoc,
- osoby společensky nepřízpůsobivé,
- osoby po ukončení výkonu trestu odnětí svobody (záznam v trestním rejstříku, nedůvěra, předsudky),
- osoby se socio-kulturně znevýhodněného prostředí,
- etnické a náboženské menšiny (překonání jazykových a kulturních bariér),
- homosexuálové (předsudky společnosti),
- alkoholici, drogově závislí,
- lidé bez přístřeší.

1.3.2 Abilympiáda

Pojmenování sice vychází z angličtiny, ale kořeny hnutí sahají do roku 1972 do Japonska. Tam se rozhodli pomáhat zdravotně postiženým a začleňovat je nejpřirozenějším způsobem do společnosti; a to prací. Při práci musí člověk ukázat co umí, jaké má schopnosti. Schopnost = ability, proto vzniklo hnutí „ability movement“. Pořadatelství soutěží pracovních dovedností se ujala Japonská asociace pro zaměstnávání postižených.²

² ABILYMPIÁDA pro děti a mládež, 1 s. Dostupný z <http://www.abilympiada.eu/>.

Velká popularita a podpora organizací státního i soukromého sektoru, vedla k rozšíření této myšlenky do Evropy, Ameriky a Austrálie. Koordinaci na mezinárodní úrovni zajišťuje IAF (Mezinárodní abilympijská federace), která vznikla v roce 1985. Sídlo je v Tokiu a dnes už je podpora her na vysoké úrovni a má svoje pevně stanovená pravidla. Od roku 1997 je členem IAF také Česká abilympijská asociace. Pro zajímavost uvádím některé disciplíny, které jsou součástí abilympiády: tkaní, vyšívání, malování na sklo, batikování, keramika, práce se dřevem, hry na PC, korálkování, košíkářství a mnoho dalších.

1.4 Sociální podnik

Je chápán jako podnik založený a ovládaný prací, ne-individuálním zájmem a to k jinému vytyčenému účelu než je zisk. Pokud ho je dosaženo, pak je částečně využit na obecný nebo veřejný zájem daného místa. Z toho je zřejmé, že tyto podniky jsou malé nebo střední. Většinou se zabývají poskytováním sociálních služeb, zajišťováním zaměstnanosti a tím příjmu, který zajistí obživu. Zajišťuje finance pro rozvoj těchto cílů. Sociální podnik může organizovat solidaritu ve formě různých fondů (nadační, pojistné).

Přínosem sociálního podniku je přeměna černé a šedé ekonomiky na ekonomiku společensky přijatelnější. Pomáhá lidem v hmotné nouzi, pobírajících sociální dávky, vyloučených z trhu práce nebo vyloučením ohrožených.

Sociální sdružení jsou samosprávná, samofinancují se, to je činí nezávislými zejména na státu nebo jeho orgánech. Ekonomika s nimi spojená se váže k určitému regionu a komunitě, kterou tak obohacuje. Vstup a výstup členů je na základě dobrovolnosti.

Sociální podnik je podnik, který vyvíjí podnikatelskou činnost za účelem naplňování sociálních cílů, pro které byl založen. Jeho účelem je vytvářet pracovní podmínky pro znevýhodněné obyvatele na trhu práce a tím jim poskytovat pracovní a sociální podporu. Taková firma musí přihlížet ke všem faktorům, měla by se snažit využít veškerého potenciálu pracovníků, rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti. Pro handicapované či zdravotně postižené musí přizpůsobit typ výroby jejich potřebám: úprava pracovní doby, možnost rehabilitace (po pracovní době či během přestávky),

více přestávek, psychologické poradenství, bezbariérové úpravy, zdravá strava, vybavení pracoviště a v neposlední řadě také projev neformálního zájmu o jejich problémy.

NNO (nevládní neziskové organizace) můžeme mezi sociální podnik zařadit tehdy, pokud poskytují nedostatkové služby jakéhokoliv druhu; personální, vzdělávací, kulturní a další. Jsou sem řazeny nadace a nadační fondy. Do sociálního podniku se nezařazují občanská sdružení, politické strany ani církve, které jsou zaměřeny na advokacii.

NPO (neziskové organizace, asociace) organizace nerozdělující zisk. Jsou to především charity a nadace, dobrovolné organizace, místní rozvojové agentury, které zastupují zájmy občanské společnosti. Mohou mít různé struktury, ale společnou charakteristikou je nerozdělování zisku mezi své členy.

Veřejná prospěšnost sociálního podniku je dána sociální nebo zdravotně sociální službou, výchovnou činností, vzdělávací institucí, sociální turistikou, zemědělskou aktivitou, zaměstnáváním lidí se zdravotním handicapem, dlouhodobě nezaměstnaní, lidé vyloučení z komunity, bezdomovci, staří lidé, vyléčení poživatelé omamných a psychotropních látek. Sociální podniky mají tři společné charakteristiky a to orientaci na podnikání (jsou přímo zaměřeny na produkci zboží a služeb, snaží se být udržitelnými podnikatelskými subjekty), sociální cíle (mají jasně vymezené cíle; vytváření pracovních míst, školení, výcvik a poskytování služeb pro místní komunitu, jsou odpovědné za sociální, ekonomické a environmentální dopady) a sociální vlastnictví (autonomní organizace s řídicí vlastnickou strukturou; uživatelé, klienti a členové správní rady).

1.5 Právní formy sociálních firem

Sociální firma může mít několik forem, která ale není oproti její činnosti a cílům klíčová. Tyto firmy bývají založeny jako nevládní neziskové organizace, nebo na komunitním principu či komerčním.

V současné době jsou to především občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, společnosti s ručením omezeným, družstva, akciové společnosti, osoby samostatně výdělečně činné a církevní právnické osoby.

Velikost sociálního podniku není limitována, ale u velkých firem už může být obtížnější dodržovat pravidla, která dělají sociální podnikání sociálním. Sociální podnik může být rozdělen na dvě části. První část tvoří například terapeutická dílna, která je dotovanou službou pro klienty a druhá část, kterou může být restaurace či kavárna, kde se předpokládá zisk; ten přispívá na provoz první části.

Dobrý sociální podnik se vyznačuje působením na své zaměstnance, ale také na své okolí a tím i na širší region a to v pozitivním smyslu slova, neboť pečuje o životní prostředí, třídí odpad, má zájem o veřejné věci, zajímá se o kulturu komunity, zlepšuje sousedské vztahy, dobrovolně se podílí na kultivaci veřejných míst a kontroluje svěřenou lokalitu.

1.5.1 Občanské sdružení

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, vymezuje činnost občanských sdružení. Občanské sdružení musí založit nejméně tři osoby. Jedna z nich musí být starší 18 let a členy mohou být právnické i fyzické osoby. Občanská sdružení mohou v České republice zakládat také cizinci, na rozdíl od politických stran a hnutí. Vznik o. s. je považován registrací stanov na MV ČR. Stanovy musí obsahovat název o. s., sídlo, cíl činnosti, orgány, způsob jejich ustavení, organizační jednotky a zásady hospodaření.

Občané tak mohou zakládat spolky, svazy, hnutí, odborové organizace a sdružovat se v nich. Občanské sdružení může podnikat pod vlastním jménem, v rámci stanovených cílů a v případě kladného hospodaření, zisk použít pro lepší dosahování vytyčených aktivit. K výkonu práva svobodně se sdružovat není potřeba povolení státního orgánu a do činnosti těchto společností může stát zasahovat jen v mezích zákona.

Specifické postavení z hlediska svého vzniku mají odborové organizace. Vyplývá to z mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána. Odborová organizace

a organizace zaměstnavatelů se stává právnickou osobou následující den poté, co byl MV doručen návrh na její registraci. Ministerstvo vnitra tyto organizace pouze eviduje. Odborové organizace zaujímají významné postavení v pracovně-právních vztazích.

Každé občanské sdružení potřebuje dobrovolníky, což jsou lidé, kteří chtějí pomáhat druhým. Je to neplacená činnost, kterou dobrovolníci dělají na základě svého rozhodnutí, ze své dobré vůle, ve svém volném čase, protože chtějí vytvořit lepší prostředí a pomoci těm, kteří to potřebují. Tato činnost může člověku přinést pocit užitečnosti, přináší nové zkušenosti a kontakty.

Dobrovolnictví je upraveno zákonem č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, která je ale definována pro státem podporované dobrovolnictví. Pokud tedy občanské sdružení nestojí o podporu státu, nemusí tyto podmínky striktně dodržovat.

Dobrovolník by měl splnit úkoly, ke kterým se zavázal. Měl by to být spolehlivý člověk, který nebude zneužívat získané důvěry. Nesmí se bát požádat o pomoc, pokud ji bude při své činnosti potřebovat. Dobrovolník by se měl ztotožnit s posláním organizace a stejně tak ji prezentovat.

Dobrovolník má právo na:

- informace o poslání a činnosti společnosti,
- informace o činnosti, kterou má vykonávat (obsahová a časová náplň),
- spolupráci a kontakt s koordinátorem ve firmě,
- zaškolení, trénink a výcvik,
- supervizi,
- účast při hodnocení jeho činnosti (zda byla vykonávána efektivně apod.),
- pojištění odpovědnosti za škodu (při výkonu činnosti),
- ukončení činnosti v případě neuspokojivé spolupráce,
- říci „ne“, pokud práce nebude vyhovovat jeho zájmům a schopnostem.

1.5.2 Obecně prospěšná společnost

Činnost o. p. s. je upravena zákonem č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech. Obecně prospěšná společnost je právnickou osobou, která může být založena fyzickou i právnickou osobou. Obecně prospěšná společnost vzniká dnem zápisu do rejstříku obecně prospěšných společností, který je veden příslušným soudem.

Tato společnost nabízí veřejně prospěšné služby za předem stanovených podmínek, které jsou stejné pro všechny uživatele. V případě pozitivního hospodaření, nesmí být zisk použit ve prospěch zakladatelů společnosti, členů orgánů nebo zaměstnanců. Finance jsou opětovně vloženy do poskytování obecně prospěšných služeb, pro které byla společnost založena.

1.5.3 Společnost s ručením omezeným

Tento typ obchodní kapitálové společnosti je v České republice nejrozšířenější. Jeho výhoda spočívá v relativně nízkém základním jmění, omezeném ručení za závazky a nižší administrativní náročnost. Na druhou stranu je zde povinnost vedení podvojného účetnictví a jednání s různými úřady. Společnost může založit jeden až padesát společníků, kdy minimální vklad každého společníka je 20 000 Kč a zapisovaný základní kapitál alespoň 200 000 Kč. Společnost se zakládá dohodou, na jejíž obsahu se shodnou všichni společníci a podepíší ji u notáře. Vznik s. r. o. se datuje ke dni, kdy je společnost zapsána do obchodního rejstříku (OR).

Mají-li být poskytnuty nepeněžitě vklady na splacení vkladu, musí být ve společenské smlouvě nebo v písemném prohlášení o zvýšení vkladu nebo v prohlášení o převzetí vkladu, uveden předmět nepeněžitého vkladu a částka, kterou se započítává na vklad společníka. Společníci ručí společně a nerozdílně za závazky společnosti do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků podle stavu zápisu v obchodním rejstříku.

1.5.4 Družstvo

Sociální družstvo představuje jeden ze čtyř hlavních pilířů sociální ekonomie. Jde o formu zpravidla malého podniku, který plní smysluplně sociální i podnikatelskou roli (vytváří stabilní a konkurenceschopná pracovní místa). Družstvo zakládá 5 fyzických nebo 2 právnické osoby a výše základního kapitálu činí 50 000 Kč. Družstvo odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem.

Členská schůze je nejvyšším orgánem družstva. Volí a odvolává členy představenstva, rozhoduje o rozdělení zisku, rozhoduje o splnutí, rozdělení nebo zrušení družstva. Při hlasování má každý jeden hlas, pokud to není ve stanovách určeno jinak. Statutárním orgánem je představenstvo a schází se podle potřeby. Představenstvo řídí činnost družstva a rozhoduje o všech záležitostech, které nejsou stanovami vyhrazeny jinému orgánu. Představenstvo volí ze svých členů předsedu a ten organizuje a řídí jednání představenstva. Dalším orgánem družstva je kontrolní komise, která je oprávněná kontrolovat veškerou činnost družstva a projednává stížnosti členů. Kontrolní komise odpovídá členské schůzi. Není závislá na ostatních orgánech družstva. Kontrolní komise složena minimálně ze tří členů a volí si svého předsedu. Funkční období určují stanovy. Jeho maximální délka je však 5 let.

1.5.5 Akciová společnost

Akciová společnost může být založena jednou právnickou osobou nebo 2 a více fyzickými osobami. Minimální základní kapitál společnosti je 2 000 000 Kč. Valná hromada, představenstvo a dozorčí rada jsou hlavními orgány akciové společnosti. Valná hromada je nejvyšší orgán akciové společnosti, rozhoduje o změnách stanov, volí orgány společnosti, schvaluje rozdělení zisku a další. Představenstvo je statutárním orgánem, řídí společnost, operativně rozhoduje a vede účetnictví. Představenstvo volí valná hromada na období maximálně 5 let. Dozorčí rada dohlíží na činnost představenstva, kontroluje účetnictví a další dokumenty týkající se společnosti. Dozorčí rada je také volena na 5 let a volí ji valná hromada.

Akciová společnost je obchodní společnost, jejíž kapitál je rozdělen na obchodovatelné akcie. Akcie se kupují a prodávají na kapitálových trzích. Každý se koupí akcií stává akcionářem a tím získává právo na dividendy, má hlasovací právo na valné hromadě. Za případné ztráty společnosti ručí pouze velikostí svého podílu.

1.5.6 Osoba samostatně výdělečně činná

Kdo se považuje za OSVČ, je vymezeno zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Je to osoba, která vykonává samostatnou výdělečnou činnost. Osoba, která ukončila povinnou školní docházku a dosáhla alespoň 15 let věku. Dále to může být podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, osoba, která spolupracuje při výkonu samostatné výdělečné činnosti a lze na ni rozdělovat příjmy, či výdaje vynaložené na dosažení, zajištění a udržení této činnosti.

Osobami samostatně výdělečně činnými jsou např. živnostníci, samostatní zemědělci, umělci, ale i soudní znalci. OSVČ podniká pod svým jménem, ručí celým svým majetkem a na rozdíl od právnických osob, nemusí být nahlášen u obchodního soudu. Zákonem má dáno, že nemusí prokazovat náklady, ale může je uplatňovat paušálně (pouze do určitého obratu). Nemusí se stát plátcem DPH (také do určitého obratu).

1.5.7 Církevní právnická osoba

Právnická osoba podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, může být orgán církve a náboženské společnosti, řeholní instituce nebo jiná církevní instituce. Osoby hlásící se k církvi nebo náboženské společnosti založené za účelem vyznávání náboženské víry, účelové zařízení pro poskytování charitativních služeb. Příkladem právnické osoby může být farnost, biskupství, charitativní organizace, řeholní řád nebo řeholní komunita.

Ostatní právnické osoby založené církví a náboženskou společností se mohou stát právnickými osobami také podle občanského zákoníku, obchodního zákoníku, zákona

o nadacích a nadačních fonděch, zákona o obecně prospěšných společnostech. Nikoliv podle zákona o církvích a náboženských společnostech. Evidovaná právnická osoba funguje jako samostatná právnická osoba. Je součástí církve či náboženské společnosti a je jí také podřízena.

Návrh na evidenci církevní právnické osoby podává do 10 dnů ode dne založení právnické osoby orgán, který je k tomu určený v základním dokumentu církve a náboženské společnosti. Návrh na evidenci právnické osoby musí obsahovat doklad o oprávněnosti jejího založení, vymezení předmětu činnosti, stanovy (pokud existují), název, sídlo, označení statutárního orgánu a osobní údaje členů. Neobsahuje-li návrh všechny náležitosti, ministerstvo vyzve nejpozději do 10 pracovních dnů ode dne doručení návrhu orgán registrované náboženské společnosti, oprávněný k jeho podání, aby návrh doplnil, případně odstranil nedostatky. Lhůta je 30 dní. Pokud není dodržena, řízení o návrhu se zastaví.

Ministerstvo provede evidenci církevní právnické osoby zápisem do rejstříku církevních právnických osob. Ministerstvo kultury může zrušit evidenci církevní právnické osoby na návrh oprávněného orgánu církve nebo náboženské společnosti. Pokud evidovaná církevní právnická osoba jedná v rozporu s právními předpisy a neudělá nápravu, může být ministerstvem zrušena také. Dalšími důvody jsou zánik registrace zřizovatele, insolvence, uplynutí doby, na kterou byla společnost založena. Zánikem evidované církevní právnické osoby, přechází majetek a veškeré závazky na zřizovatele.

2 Definice sociálního podnikání v zemích Evropské unie

V euroatlantickém myšlení převládá snaha o lepší a spravedlivější uspořádání společnosti, a reálný přístup k sociálním problémům. Společným rysem této snahy je zmírnění chudoby, snížení nebo odstranění nezaměstnanosti a zabezpečení sociální spravedlnosti. K tomu již v minulosti sloužily různé projekty. Od britského Commonwealthu, dále Bismarckův stát všeobecného blahobytu, Rooseveltův New Deal a v neposlední řadě i sociální tržní hospodářství Waltera von Euckena.

Globalizace přináší konkurenční tlaky v této oblasti, které plynou ze světové ekonomiky a následné otevření mezinárodního obchodu tak výrazně ovlivňuje působení národních sociálních programů. Také současná spotřeba obyvatelstva, hlavně ve vyspělých zemích, představuje jistý problém a to v tom smyslu, že vývoj a hospodaření se dere kupředu, v mnoha případech bez ohledu na životní prostředí, ekologii a bez uvědomění si, že řada zdrojů a tudíž jejich čerpání je neobnovitelné.

Míra nezaměstnanosti v Evropské unii je vysoká a v některých členských státech ještě vyšší. Tento negativní vývoj nezaměstnanosti je dán omezenou nabídkou, způsobenou rostoucími cenami neobnovitelných zdrojů a vysokými náklady na ekologii. Je zde patrný odliv kapitálu do rozvojových zemí; především oblasti Asie a tichomoří.

Sociální ekonomika má pomoci polidštit globální trh a sociální stát v rámci Evropy. Tam, kde trh nefunguje dostatečně a lidé z těchto oblastí odchází jinam, by měla pomoci k prosperitě, demokracii a svobodě. Pomoci by měla i tam, kde stát jako podporovatel nefunguje.

Hunčová [2, s. 9]. „*Sociální ekonomika je dnes v Evropě považována za prostředek modernizace sociálního státu, neboť jejím prostřednictvím jsou obyvatelé schopni efektivně převzít do svých rukou tu část solidární odpovědnosti, které se stát dnes zbavuje, a kterou současně nedokáže zajistit tržní mechanismus.*“

Po druhé světové válce, kdy na sebe odpovědnost za sociální jistoty lidí převzala většina států, se však tento systém dostal do krize. Nepomohlo ani posílení trhů a tak se přizval třetí sektor NNO. Jenže ten hodně zatěžoval veřejné finance a tak se přešlo k samosprávné občanské ekonomice, která si vytvářela vlastní zdroje financování, což mělo dobré sociální efekty. A právě tato sociální ekonomika je dnes podporována Evropskou komisí (programové financování, evropské fondy).

Dnešní Evropu tak charakterizují především družstva (kulturní, dopravní, elektrizační aj.), která jsou považována za prototyp sociálních vztahů, družstevní záložny, pojišťovny, ale také nevládní neziskové organizace. Kdy nerozhoduje právní forma, jako spíš povaha, hospodaření, vztahy, účel a cíle.

Co mají tyto země, družstva a lidé společného? Je to především svobodné rozhodování, riziko, inovativnost, udržitelnost, lokální rozměr, cíle a výsledky, financování z různých fondů, grantů, ale i darů, vkladů, příspěvků a svépomoci. Z pojmu sociální plyne také dobrovolnost, důvěra a samospráva. Cíle jsou odlišné od dosažení zisku a nejsou rozhodně politického rázu ve smyslu touhy po moci. Aktivita jsou činěny zdola, tedy občany, někdy za podpory státu. Vlády mnoha zemí tak sociální politiku respektují a podporují, ať už příznivým legálním rámcem nebo nepřímými nástroji financování.

U Evropské komise se se sociální politikou setkáme všude, kde je nějakým způsobem zmíněna nezaměstnanost, sociální soudružnost, rozvoj regionů a jejich udržitelnost. Proto je sociální podnik nástrojem veřejné politiky. Chaves a Monzón podotýkají, že je to přesah soukromé aktivity o členský rozměr, od něhož je odvozeno demokratické rozhodování ve smyslu 1 člen = 1 hlas a riziko účasti na trhu (ne-pro-ziskové). Kde je zakotven konsens o obecném zájmu (common goods); nikoliv individuálního.³

Aby evropské státy obstály s tvrdou konkurencí rozvíjejících se ekonomik, musí pro své občany vytvořit pracovní místa. Země EU na tomto problému pracují a společné cíle navzájem doplňují. V tomto ohledu je kladen velký důraz na celoživotní vzdělávání,

³ CHAVES, R., MONZÓN, J.L., The Social Economy in the European Union.

Dostupné z <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/coop/projects-studies/project4.htm>].

investice do vědy a výzkumu. Díky hospodářské krizi, která na Evropu dolehla nabyla Lisabonská strategie na důležitosti. Nyní je potřeba obnovit důvěru v evropskou ekonomiku. EU navrhla opatření, kterými by se měly výhledy na zaměstnanost zlepšit. Je potřeba lépe odhadnout potřeby pracovního trhu a pokud je velké množství lidí určité profese, která už není na trhu práce žádaná, nebo nejsou vyhlídky na její zlepšení v dohledné době, je třeba tyto lidi rekvalifikovat, aby se i oni mohli opět začlenit do pracovního procesu.

Jedním z pilířů i nadále zůstává sociální vazba mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. Evropská komise podporuje sociální odpovědnost podniků (zohlednění sociálních otázek a životního prostředí). Právní předpisy pojednávají o rovné příležitosti (zákaz diskriminace).

Panuje obecná shoda na tom, že se musí zachovat aktivní politika zaměstnanosti současně se zavedením krátkodobých opatření, např. úprava pracovní doby nebo zajištění odborné přípravy pro lepší zaměstnanost lidí, kterým hrozí trvalé vyloučení. Pozitivním krokem se zdají být strukturální reformy, proto je potřeba v nich i nadále pokračovat. Do budoucna se nevyhneme reformě systému sociálního zabezpečení. S ohledem na populační trend a s tím související lepší nabídka péče o děti a staré osoby, která by vytvářela lepší podmínky pro nástup do zaměstnání.

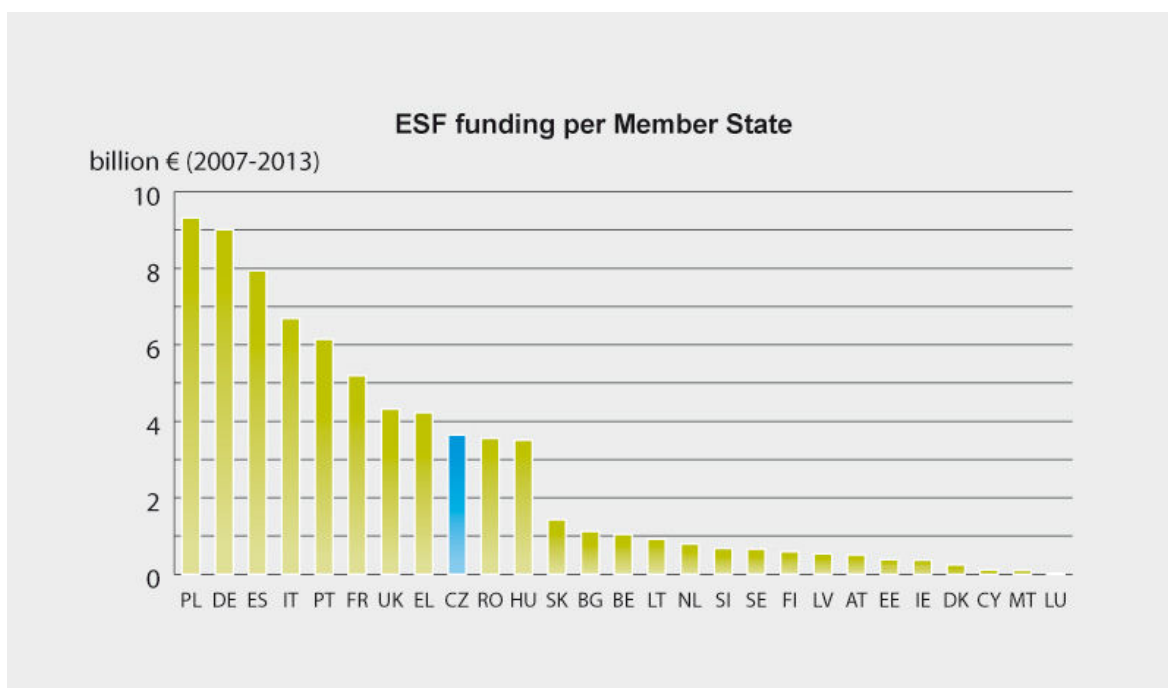
Na podporu rovnosti žen a mužů na trhu práce se hovoří o dohodě, která by měla obsahovat minimální požadavky na rodičovskou dovolenou s cílem zlepšení pracovního a rodinného života (jeho sladění). Právo na rodičovskou dovolenou by se mělo o jeden měsíc prodloužit (ze 3 na 4 měsíce) s tím, že jeden měsíc nebude mezi rodiči přenosný (podpora otců a jejich přebírání rodičovské odpovědnosti). Nově by také mohlo platit, že se tato dohoda bude vztahovat na zaměstnance se smlouvou na dobu určitou, s částečným pracovním úvazkem a dočasné pracovníky agentur. Důležitým krokem pro vracejícího se rodiče z rodičovské dovolené by mohla být možnost zažádat svého zaměstnavatele o pružnou pracovní dobu.

Díky Evropskému sociálnímu fondu (ESF) jsou zlepšovány vyhlídky občanů na zaměstnání (pomocí zvyšování kvalifikace). V rámci tohoto fondu je mimo jiné podporován program PROGRESS.

Program se zaměřuje na tyto oblasti:

- zaměstnanost,
- pracovní podmínky,
- rovnost žen a mužů,
- sociální ochrana a sociální začleňování,
- boj proti diskriminaci a rozmanitost.

Na začátku každého roku se určí priority, na které se následně uvolní finance na základě výzev (předložených nabídek a návrhů). Jednu z výzev pro předkládání grantových projektů v rámci OP LZZ, přikládám v příloze A (kdo může předkládat návrhy a jakým způsobem, systém schvalování a udělování grantů). Že tyto peníze nejsou malé, dokazuje následující tabulka, zobrazující výši přidělených financí pro jednotlivé členské státy.

Obr. 1, ESF pro každý členský stát

Zdroj: http://ec.europa.eu/employment_social/esf/members/cz_cs.htm

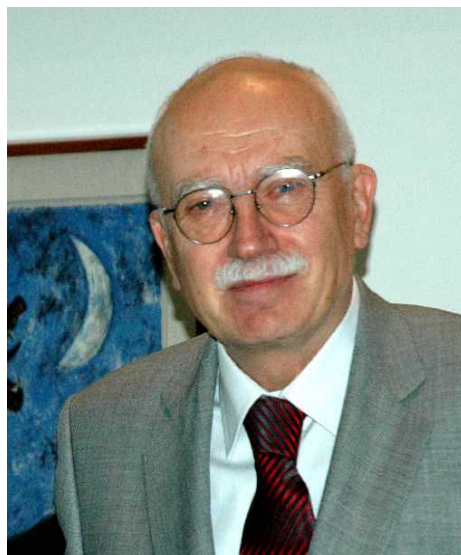
3 Příklady dobré praxe v zemích Evropské unie

Fungování sociální ekonomiky v zemích Evropské unie si můžeme přiblížit na jednotlivých příkladech, ze kterých je to patrné. V Rakousku jsou to evidentně peněžní družstva Raiffeisen, která vydělávají peníze, které zůstávají na venkově. Tato družstva mají stejné kořeny jako naše kampeličky. Pro Itálii jsou typická sociální družstva, která poskytují obecně prospěšné služby, které nejsou podporovány ani veřejným sektorem ani trhem. Pak také svazy a odbyt zemědělských farem v oblasti Tyrolska a Tentina (jablka, jahody, víno atd.). Dánsko a jejich soukromé farmy, které zpracovávají maso a mléko na odbyt, což jim umožňuje prosperitu na trhu. V Polsku pak BARKA, iniciativa založená na víře, socializují se zde bezdomovci a převládá snaha pro jejich zapojení do života a na trh práce. Tento spolek je velmi úspěšný co se týče návratu těchto lidí. Spotřební družstva, která jsou zaměřená na ekologii, náklady vozí po železnici a vyřazuje alkohol a tabák z prodejen, jsou typická pro Švýcarsko. O socializaci imigrantů se starají francouzská družstva Cooperer Entreprende. Španělsko je aktivní ve zdravotnické a sociální personální péči. Kde se sdružení klienti, jejich rodinní příslušníci a přátelé aktivně podílí na samotné péči. Ve Švédsku vyřešili problém školek a to tak, že sdružení potenciální rodiče, rodiče a přátelé si tyto aktivity zajišťují svépomocí. U nás jsou běžné sbory dobrovolných hasičů a jejich svazy, či pojišťovny jako zdroj financování obnovy hasičské techniky. Tolštejnské panství, které je iniciativou občanů, obcí, škol a partnerů ve vedlejší Sasku. Tato turistická hra je dobrým příkladem pro děti (turistika, historie), ale také zaměstnává lidi v oblasti s vysokou nezaměstnaností.

3.1 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OECD je mezinárodní vládní organizací od roku 1960 se sídlem v Paříži. Koordinuje ekonomickou a sociálně-politickou spolupráci členských států, zprostředkovává investice, prosazuje volný mezinárodní obchod, pomáhá dalšímu ekonomickému rozvoji, potlačuje nezaměstnanost a snaží se stabilizovat a rozvíjet finanční trhy. Hlavním orgánem OECD je rada (ministři, co by zástupci členských zemí), výkonný výbor, sekretariát (generální tajemník) a odborné komise. Jak vidí vývoj naší ekonomiky OECD v tomto roce, a na co je potřeba se připravit, je obsahem přílohy B v závěru práce.

Velvyslancem a stálým představitelem České republiky při OECD je Prof. Ing. Karel Dyba, CSc.

Obr. 2, Velvyslanec ČR při OECD

Zdroj: http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/o_stale_misi/velvyslanec/index.html

3.2 Rakousko - Družstevní svaz Raiffeisen

V Rakousku tvoří síť úvěrních a úsporních kas, kdy sem patří také drobné firmy z venkova a zásobovací a odbytové centrum. Celá myšlenka spočívá v tom, že peníze, které jsou na venkově vydělány, mají zde také zůstat. Sdružuje občany se stejnými hospodářskými zájmy, spojuje je právo spolurozhodovat. Síla spočívá v dobrovolnosti, solidaritě, výlučnosti a podpůrnosti. Centrální banka sídlí ve Vídni a má vyrovnávací a zajišťovací funkci.

Idea a počátek svazu (F. W. Raiffeisen) je podobný jako u nás v podobě kampeliček (F. C. Kampelík). První rakouské družstvo bylo založeno v Mühldorfu roku 1886. Svaz sdružuje družstva peněžní, obchodní, zpracovatelská, odbytová a pomocná.

Peněžní pokladny jako základní rys, zajišťují peníze ze zemědělství a do tohoto sektoru se také vracejí.⁴

3.3 Dánsko – farmářská družstva

Farmářská družstva zde mají už více jako stoletou tradici. Fungují zde bez zvláštního zákona, ale v rámci společenské shody. Jsou to především družstva zemědělská, mlékařská a jateční. Dánské farmy jsou malé, ale rodinné a každý si ji také sám řídí. Produkce těchto sdružených farem činí značnou část vývozu, proto družstva pro své členy zajišťuje poradenství v oblasti zaměstnávání, plánování, právní otázky, daně, životní prostředí, sociální podmínky a tržní regulace.

Vláda preferuje svobodu spolků, pokud jsou hospodářské, respektují daňové a pracovní právo a ochranu životního prostředí. Každý člen si o rozsahu výroby rozhoduje sám, ale nesmí prodávat nikomu jinému než svému družstvu. A družstvo zase rozhoduje o trhu a prodejních cenách.⁵

3.4 Španělsko – Mondragonská družstevní korporace

Mondragonská družstevní korporace je úspěšnou družstevní sítí podporující zaměstnanost a sociální úroveň a představuje dobrou spolupráci veřejné správy se subjekty sociální ekonomiky. I přes nepříznivé začátky je MCC dnes ve světě a podmínkách globalizovaného trhu pojmem. MCC je jádrem, které na sebe nabaluje další družstva, která pracují svým jménem a na svůj účet v rámci družstevní demokracie.

Finanční politika (vložené vklady a úroky členů byly vypláceny až při odchodu do důchodu) byla zpočátku kritizována, ale dnes vidíme, že vedla k úspěchu. Úlohou družstevní banky (Caja Lagotal) byla investiční a úvěrová politika, ale také poradenství, pojišťovnictví, školství, vzdělání, výzkum, vývoj a zakládání nových družstev.

⁴ HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika v Evropě a ve světě, 21-22 s.

⁵ HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika v Evropě a ve světě, 23-26 s.

Tak se vytvářela nová pracovní místa, podepisovaly se smlouvy o přidružení a banka tak získala pravomoc zasahovat do činnosti družstva v případě krize.⁶

Banka svými činnostmi přispěla k rozvoji celého společenství, pro politiky země se informace staly důležitým zdrojem a je jim věnována velká publicita, neboť právě zde jsou hlavní pilíře dnešních úspěchů (kooperace, participace, solidarita, inovace).

3.5 Itálie – Legacoop

Legacoop jako jedna ze tří družstevních centrál (Confcoop, AGCI) sahá do roku 1870, zajišťuje pro své členy státní zakázky, aby zajistila zaměstnanost pro venkovské obyvatelstvo. Centrála je organizována na územním a oborovém principu. Legacoop je koordinačním sdružením zájmu a spolupracuje se státem (veřejně prospěšné práce členů) a využívá politických prostředků.⁷

Legacoop vznikl v určité době odborů a právního prostředí. Majetková podstata je podchycena v italských zákonech a zakazuje přeměnu družstva na obchodní společnost, či poskytnutí vyššího úroku za vložený či půjčený majetek, než je obvyklá výše. Italská vláda vydala zákon o sociálních družstvech, která se následně stala vzorem sociálních podniků.

3.6 Evropská konfederace sociálních firem a spolupráce

CEFEC je organizace, která se zaměřuje na rozvoj sociálních firem v rámci celé Evropy a je podporována Evropským společenstvím. V rámci Evropské komise je CEFEC uznávanou nevládní organizací. Členové organizace si uvědomují, že každý člověk (obzvláště handicapovaný) má své místo ve společnosti a právo na práci.

Mezi hlavní činnosti organizace patří:

- podporování firem, které vytvářejí nová pracovní místa,

⁶ HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika v Evropě a ve světě, 26-28 s.

⁷ HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika v Evropě a ve světě, 29-30 s.

- vzájemná pomoc na národní úrovni prostřednictvím výměny informací (tvorba národních sítí),
- vede databázi všech sociálních firem (adresa, kontaktní osoba, činnost atd.),
- analyzuje současné podmínky sociálních podniků v Evropě,
- věnuje se publikaci a praktické podpoře,
- pořádá pravidelné výroční konference (v různých zemích),
- směrnice s pokyny, jak založit sociální firmu.⁸

Aby cílů, pro které je činnost této organizace určena, bylo dosaženo, je nutné podporovat změny budoucích programů Evropské unie. Výměna zkušeností a informací prostřednictvím konferencí a odborného školení je nezbytná. Nutný je rozvoj hospodářské a technické spolupráce mezi členy. Je třeba více podpořit výzkum a kulturní oblasti. V neposlední řadě je nutné udržovat platnou legislativu, která právně podpoří dobré sociální podmínky.

V září loňského roku se v Praze konala 22. konference, týkající se sociálních firem, která byla součástí „Týdnů pro duševní zdraví“. Zahájena byla večerí v sociální firmě Café Therapy. Podrobný program a seznam řečníků naleznete v závěru práce (příloha C).

Orgány organizace jsou výkonný výbor a valná hromada. Výkonný výbor je složen minimálně ze tří zástupců (fyzických nebo právnických osob). Každá země má delegovaného jednoho člena. Maximální počet členů je dán počtem zastoupených států. Tyto členy jmenuje valné shromáždění a to na dobu 3 let. Výkonný výbor si následně ze svých členů volí předsedu, tajemníka a pokladníka.

Valná hromada se koná nejméně jednou ročně, datum a čas konání je uvedeno na pozvánce. Valnému shromáždění předsedá předseda výkonného výboru. Každý člen má právo být přítomen a každý člen má jeden hlas. Valné shromáždění má pravomoc měnit stanovy, jmenovat a odvolávat členy výkonného výboru, či rozpustit sdružení. Rozhodnutí platí, pokud jsou schválena většinou přítomných členů.

⁸ CEFEC Social Firms Europe, About us, 1 s.
Dostupné z <http://www.socialfirmseurope.org/about-us.aspx>.

4 Problematika sociálního podnikání v České republice

Sociální podnikání můžeme rozdělit na dvě hlavní skupiny. Na sociální podnik určený pro vzdělávání sociálně slabých, mateřské školky a vzdělávací zařízení, které jsou pro všechny společenské vrstvy. Druhou skupinou jsou sociální podniky zaměstnávající sociálně handicapované občany.

Všechny se setkávají se společnými riziky, kterým je čelit. Je to především nedostatek finančních prostředků, kterých je potřeba na počátku sociálního podnikání větší množství, aby mohly být splněny speciální pracovní podmínky. Zaměstnanci takových firem nejsou ve většině případů hodnoceni tak, jak by si jejich vykonaná práce zasloužovala. Je nesmírně důležité umět požádat o finanční dotace, vypracovat a předkládat projekty a doufat, že budou podpořeny buď z evropských fondů nebo ze státního rozpočtu. Provozovatel sociálního podniku musí při zahájení své činnosti splnit řadu zákonem daných podmínek, získat živnostenské oprávnění, měl by být speciálně vyškolen a znát problematiku svých budoucích zaměstnanců. V tom nejjednodušším smyslu slova sociální podnikání znamená provozování určité dobročinné práce, která se v našich podmínkách ještě stále realizuje poměrně těžko.

Pokud se sociální podnik stará o své zaměstnance nejenom v duchu stanovených legislativních podmínek, ale i v duchu sociálního citění, projevuje se tato činnost v okolí sociálního podniku velmi pozitivně.

Dobré je to nejenom pro lidi ohrožené sociální inkluzí samotné, ale zlepšuje se tím i jejich ekonomická stránka, a v rámci ekonomiky oblasti, i ekonomická stránka v dané lokalitě. Pro mnoho lidí se zlepší životní podmínky. Mají možnost se více začlenit a projevit vyšší zájem o veřejné věci. Proto je důležité tento způsob podnikání podpořit, a to nejen na lokální úrovni, ale v rámci celé České republiky. Nejen finančně (dary, služby zdarma, dotace, granty), ale také v rámci osobní angažovanosti (poradenské služby, pomoc, asistence, dobrovolná asistence na různých akcích). A nečekat, že má veškerou pomoc zajistit pouze stát, i když od něj by podpora měla prvotně vycházet.

4.1 Mentoring jako nástroj osobního rozvoje

Jako dobrý a jednoduchý příklad k vysvětlení, co vlastně mentoring znamená se jeví jeho historický původ z dob Odysea, který odešel do Trojské války a Mentorovi svěřil péči o svou rodinu. Mentor jako učitel jeho syna Telemacha neměl za úkol syna pouze vychovat, ale naučit ho žít zodpovědně a svého života si vážit. Když válka skončila, Odysseus musel ještě 10 let putovat a tak se ho syn rozhodl jít hledat. S tím mu pomáhala bohyně Athéna, přestrojená za Mentora. Právě z této doby pochází přirovnání mentora k rádci, příteli a učiteli jako zkušené a moudré osobě.⁹

Mentoring je důležitý způsob vedení pracovníků. Je to vztah mezi mentorem a pracovníkem. Záleží na tom, kde, jak a kým je provozována. Podstatou ale zůstává dobrovolná podpora jedné osoby druhou. Hlavním úkolem je přimět k iniciativě, nasměrovat osobní rozvoj a zvyšovat efektivitu. Jde o předávání zkušeností. Mentor bývá zkušený člověk, který dokáže radit a pomáhat méně zkušeným. Pomáhá také svému mentee (druhé osobě) poznat lépe sebe samu, najít v sobě skrytý potenciál a schopnosti.

Mentoring pomáhá novým zaměstnancům s lepší orientací v organizaci a naopak nový člověk může do organizace přinést jiný pohled na věci uvnitř, náměty a postřehy. Tím je úloha prospěšná pro oba účastníky, ale především pro firmu jako celek.

Co dělají mentoři pro mentee?

- nabízejí podněty a nápady, pomáhají zvýšit sebevědomí,
- učí profesionálnímu chování, upozorňují na negativní chování a postoje,
- vysvětlují fungování podniku, odborně radí, předávají zkušenosti,
- podněcují k dosažení určených cílů, stojí za svými mentee v krizových situacích,
- pomáhají v kariéře, učí příkladem, podporují ve zvyšování výkonů.

⁹ CENTRUM pro komunitní práci, Mentoring jako nástroj osobního rozvoje, 1 s.
Dostupné z http://www.cpkp.cz/mentoring/co_je_mentoring.html.

4.2 Lidský kapitál

Lidé jsou při rozhodování o tom, zda se vzdělávat, omezeni svými schopnostmi, ale také zdroji financování. Tím je lidskému kapitálu jedinců s nižšími příjmy zapovězeno ho rozšiřovat, neboť s touto bariérou a omezením získat peníze na finančním trhu, se podíl studentů ze slabších sociálních skupin nezvýší. To neprospívá společnosti a může to mít dopad na horší začlenění na trh práce a tím opět závislost na státu ve formě sociální výpomoci nezaměstnaným. Díky životnímu stylu vzdělaných může stát ušetřit na zdravotní péči, nižší kriminalitě, která nebude páchána a podobně.

Kapitál jedince závisí na jeho preferencích. Záleží jak volí mezi spotřebou a volným časem. V moderních ekonomikách, kam Česká republika patří, se ukazuje jako rozhodující pro volbu životní zkušenosti, kulturní vlivy, prožitky z dětství a sociální působení oproti dřívějšímu předpokladu biologických potřeb (jídlo, pití).

U nás přetrvává nedůvěra v užitečnost vzdělání. Dle nejednoho politika stačí k dosažení úspěchu korupce a známosti. Vzdělání je až druhořadé. V tomto smyslu jsme byli všichni nedávnými svědky odebrání vysokoškolských titulů u lidí, kteří měli povětšinou vysoká postavení a k titulům se nedostali zrovna poctivou studentskou pílí. V porovnání se zeměmi EU je u nás na primární úrovni vzdělání 58 % lidí, vyučeno 36 % lidí, s maturitou 17 % lidí a vysokoškoláků 6 % (v EU je to 37 %, 13 %, 6 % a 1 % lidí). Vzdělání může být financováno z veřejných a soukromých zdrojů. Jejich celková výše nemusí být zárukou kvality vzdělání a následném úspěšném uchycení na trhu práce, ale dává dobrý základ pro dlouhodobé zajištění ekonomického a sociálního státu.¹⁰

4.3 Sociální kapitál

Tento termín se váže k počátku 80. let 20. století, kdy jej vymezil sociolog Pierre Bourdieu. Následně ho upřesnil James Coleman, který vidí sociální kapitál jako aspekt sociální kultury a výbavu aktérů v této struktuře; tedy článek mikro a makro kultury, kdy se za jeho základní funkci považuje usnadnění jednání aktéra.

¹⁰ VOMÁČKOVÁ, H., BARTÁK, M., Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu, 54 s.

Sociální kapitál lze charakterizovat jako označení institucí, norem a vztahů, které utvářejí kvalitu a množství sociálních působení v rámci společnosti, ale je zároveň pojícím prvkem sociální soudržnosti.

Vomáčková, Barták [3, s. 80]. „V nejširším vymezení zahrnuje sociální kapitál sociální a politické prostředí, které utváří sociální strukturu dané společnosti a vytváří podmínky pro tvorbu a změnu sociálních norem. Tento přístup k sociálnímu kapitálu zdůrazňuje roli v rámci formalizovaných institucionálních vztahů a struktur, jakými jsou například vláda, politické režimy, zákonodárství, soudnictví, občanská a politická práva a svobody.“

Mezi hlavní zdroje sociálního kapitálu patří rodina, komunita, občanská společnost, veřejný sektor, etnicita a gender (kulturně vytvořené rozdíly mezi muži a ženami). Oblasti, kde se v pozitivním smyslu slova sociální kapitál projevuje, patří životní prostředí, vzdělávání, ekonomika, obchod, finance, zdraví, populační vývoj, informační technologie, rozvoj venkova, urbanistika a ekonomický vývoj.¹¹

4.4 Sociální soudržnost

Stát se může angažovat v celé řadě veřejných politik a programů v rámci sociální ekonomiky, pokud je tato snaha efektivní, pak se lidé cítí začlenění do tohoto systému. Pokud to má opačný efekt, řada lidí je zklamaná, ztrácí naději a tím je ohrožena sociální soudržnost. Stát ztrácí podporu, což se projevuje například v nízké volební účasti nebo malé angažovanosti v nestátním neziskovém sektoru. Což se jednoznačně jeví jako negativní.

Sociální soudržnost je v poslední době předmětem politických diskusí. Navrhují se a implementují programy, veřejné politiky na mezinárodní úrovni (EU, OECD, Rada Evropy). Jednotlivé instituce přikládají odlišný význam různým faktorům, ale jedno mají společné, vývoj se neustále mění a tak je potřeba měnit také priority.¹²

¹¹ VOMÁČKOVÁ, H., BARTÁK, M., Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu, 80-82 s.

¹² VOMÁČKOVÁ, H., BARTÁK, M., Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu, 86-90 s.

4.5 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení představuje velký problém vzhledem k dosahování sociálních, politických, kulturních a ekonomických společenských cílů. Jsou to především zdravotně postižení, osamělí rodiče a nezaměstnaní, kteří propadli sociální síti. Příčin sociálního vyloučení může být nepřeberné množství, ale za hlavní se považuje chování a morální hodnoty každého jedince, diskriminace některých skupin, vytváření nových právních norem a také společenský systém, který ustupuje od sociálního státu a společenských hodnot.

U sociálního vyloučení musíme brát v úvahu veškeré dimenze, které mohou být přítomny a to individuální (věk, zdraví, preference), rodiny (partnerský vztah, děti), komunity (škola, zdravotní zařízení), regionální prostředí (trh práce, dopravní spojení), národní úroveň (legislativa, kultura, systém sociálního zabezpečení) a globální úroveň (mezinárodní trh, migrace, klimatické změny, životní prostředí, globalizace). Neboť všemi výše uvedenými oblastmi je každý z nás ovlivňován, ať už přímo či nepřímo. To je potřeba si uvědomit a mít na mysli.¹³

¹³ VOMÁČKOVÁ, H., BARTÁK, M., Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu, 99-101 s.

5 Příklady dobré praxe v České republice

V této části bych ráda uvedla některé nadace, sdružení a organizace, které sociálním podnikům pomáhají ať už prostřednictvím fondů a grantů, či konzultacemi a další odbornou činností, která je u nás stále nedostatečná. Popíši zde také přímo některé vybrané sociální podniky, jejich vize a poslání, jak se jim daří nalézat cíle, které si určily. Jak jejich činnost prospívá lidem, kteří jejich pomoc potřebují. Sama jsem se byla na vlastní oči podívat, jak takový den pro tyto lidi vypadá a co vše je možné pro ně dělat.

5.1 Nadace VIA

Pro všechny organizace či firmy je úspěšným předpokladem jejich fungování různorodé a vyvážené portfolio příjmů. Volné peníze se v této oblasti vyskytují čím dál častěji, neboť právě tyto prostředky mohou neziskové organizace použít dle své potřeby a to jak k financování své činnosti, k překonání krize či rozvíjet nebo rozšiřovat organizaci samotnou. Pro správné fungování sociální firmy platí, že je zde zapotřebí profesionality, finanční a organizační stability. U nás v této oblasti panuje dosud nepříznivé prostředí, stát pro takové firmy nevytváří téměř žádné podmínky a je také málo příležitostí pro vzdělávání a získávání zkušeností v sociální oblasti, neboť nemáme ta správná vodítka.¹⁴

Nadace VIA, a její dlouholetý dárcce, společnost Philip Morris ČR a. s., přišly s projektem Akademie sociálního podnikání. Jako dalším partnerem tohoto projektu se stala Vysoká škola finanční a správní (VŠFS), která se stará o podnikatelské vzdělávání. Pomáhá NNO určit podnikatelské aktivity. Akademie nabízí dvousemestrální manažerské distanční studium, devítiměsíční podporu koučů a konzultantů a možnost získání příspěvku na realizaci podnikatelského plánu.

Účastníci se během této doby naučí filozofii a tvorbu podnikatelského plánu, finanční a marketingové řízení, změny, leadership a řízení lidských zdrojů. Po sestavení akčního

¹⁴ NADACE VIA, Kdo jsme.

Dostupné z <http://www.nadacevia.cz/cz/o-nadaci/kdo-jsme>.

plánu se věnují analýze podnikatelských příležitostí, kdy je potřeba určit ty hlavní, kterým se bude firma věnovat a následně se vypracuje podnikatelský plán. Tímto vzniká nárok na finanční příspěvek z grantového fondu ASP, o který může organizace požádat.

Práce a snaha ASP se nejeví jen jako velký přínos do budoucna pro neziskové organizace, ale jako skutečně dlouhodobá snaha motivovat lidi k rozvoji a růstu a k začlenění jejich aktivit do každodenního života. Organizace méně závislá na různých dotacích a finančních zdrojích se může lépe rozvíjet, což je do budoucna velice důležité.

5.2 Nová ekonomika, o. p. s.

Nová ekonomika iniciuje změny v oblasti sociální a environmentální. Hledá a prosazuje nové ekonomické nástroje, pozitivní trendy a společenské změny, které mají pozitivní sociální a etické dopady.

Nová ekonomika se ztotožňuje s názorem, že sociální podnikání a jeho aktivity prospívají společnosti a životnímu prostředí, je důležité v místním rozvoji a pomáhá lidem se zdravotními postiženími nebo jinak společensky znevýhodněným. V rámci tohoto tématu představila Nová ekonomika projekt „Tematická síť pro rozvoj sociální ekonomiky TESSEA“. Zástupci TESSEA aktivně spolupracují s MPSV, které finančně podporuje vznik sociálních podniků z prostředků strukturálních fondů EU, prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a ze státního rozpočtu České republiky. Otázkou zůstává, na kolik je tento koncept znám politickým stranám a zda s ním pracují ve svých programech. Zde se diskutují dva aspekty, mimo zaměstnávání znevýhodněných lidí, ale hlavně zvyšování jejich pracovního a společenského potenciálu, kdy zde je v popředí úspora veřejných financí, neboť zaměstnaní lidé odvádějí daně a zároveň nepobírají dávky v nezaměstnanosti.

Kurková [4, s. 1]. „V západní Evropě je běžným trendem podporovat ekonomicky samostatné podnikatelské subjekty, které slouží jako nástroj k řešení místních problémů. Například ve Velké Británii, kde patří sociální podnikání mezi priority vlády, funguje přes 55 000 sociálních podniků s obrátem 25 miliard liber. I u nás je důležité, aby politická

reprezentace vzala toto téma za své a zajistila mu podpory obdobně jako je to v případě malých a středních podniků“, říká ředitelka Nové ekonomiky, o. p. s. Petra Francová.“

5.3 Nadace rozvoje občanské společnosti

Tato nadace vznikla s cílem posilovat a rozšiřovat aktivity NNO, které tu jsou a prosazují veřejné a demokratické hodnoty a zájmy. Podporuje projekty zaměřené na sociální, zdravotní oblast, kulturu, životní prostředí a v neposlední řadě také informovanost a vzdělávání těchto organizací.

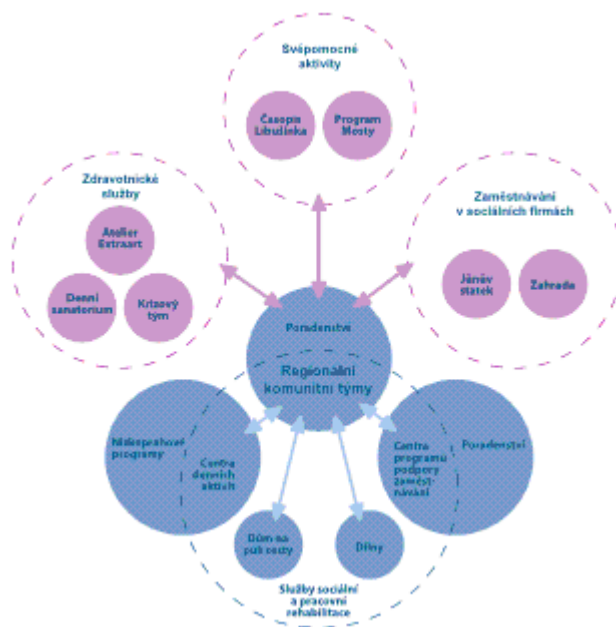
NROS [5, s. 1]. „Nadace posiluje rozvoj neziskového sektoru, dárcovství a dobrovolnictví, a tím přispívá k rozvoji občanské společnosti a k evropské integraci. Podporuje takové neziskové organizace, které poskytují pomoc ohroženým a znevýhodněným skupinám, hájí lidská práva, demokratické hodnoty, přispívají k vzájemnému soužití a toleranci menšin ve společnosti nebo jinak ožívují zájem občanů o místní rozvoj a veřejný život. Jednou z klíčových cílových skupin jsou děti a mladí lidé, které nadace podporuje v rámci specifických programů. Nadace také trvale usiluje o zvyšování informovanosti a vzdělání v oblasti neziskového sektoru.“

NROS poskytuje nadační příspěvky, implementuje programy prostřednictvím EU, působí jako zprostředkovatel Globálních grantů v rámci strukturálních fondů. Mezi další činnosti patří vzdělávání (má své vlastní vzdělávací středisko), výzkum a publikace. NROS je členem Evropského nadačního centra (EFC). Veškeré programy nadace jsou shrnuty v příloze D.

Orgány nadace jsou správní rada, která je statutárním orgánem nadace a čítá 9 členů. Kontrolním orgánem je dozorčí rada, která má tříleté funkční období. Ředitele jmenuje a odvolává správní rada, vykonává činnosti, které mu jsou uloženy.

5.4 FOKUS Praha, o. s.

Historie Fokusu Praha sahá do roku 1990. Od této doby se společnost snaží podpořit duševně nemocné, aby zvládali svůj život, realizovali se a začlenili se tak zpět do společnosti (měli rodinu, bydlení, práci). Fokus realizuje programy a poskytuje služby především v oblasti zdravotní, psychoterapeutické, pracovní a sociální. Propaguje pozitivní přístup k lidem s duševní nemocí. Zajišťuje vzdělávací programy pro své zaměstnance, ale i veřejnost. Vytváří standardy sociálních služeb a podílí se na legislativních změnách v této oblasti. Blíže je systém služeb znázorněn na následujícím schématu.

Obr. 3, Systém služeb Fokusu Praha

Zdroj: <http://www.fokus-praha.cz/index.php?action=main&subject=128&sessid=52ee6cd17e77ace3d06cc1b4cf93be52>

Fokus Praha je NNO, která sdružuje odborníky jako socioterapeuty, psychology, psychoterapeuty, sociální pracovníky, odborníky ve vzdělávání, ale i dobrovolníky. Všichni společně vytváří lepší podmínky pro duševně nemocné a tím zvyšují kvalitu jejich života. Snaží se o sociální začlenění (social inclusion) a bojují proti sociálnímu vyloučení (social exclusion). Všechny tyto snahy mají smysl tehdy, pokud přispívají k zotavení (recovery).

FOKUS [6, s.]. „Vedle komunitní péče je dalším „filosofickým východiskem“ Fokusu psychiatrická/ psychosociální rehabilitace. Jako Fokusem respektované principy psychiatrické rehabilitace je možno uvést:

- v centru psychiatrické rehabilitace je klient, resp. základním cílem je zvyšování jeho kompetence,
- ziskem pro klienta je zlepšení života v prostředí, které potřebuje a s respektem k jeho volbě prostředí,
- psychiatrická rehabilitace využívá metody práce z různých oborů a terapeutických školy,
- psychiatrická rehabilitace pracuje se zdravou/silnou stránkou klienta, využívá jeho dovedností,
- základem procesu psychiatrické rehabilitace je naděje,
- žádoucí je aktivní zapojení klienta do procesu psychiatrické rehabilitace,
- dobře uvážené a časované zvyšování závislosti na terapeutovi může v budoucnosti vést k nezávislosti,
- základními nástroji psychiatrické rehabilitace je rozvoj klientových dovedností a podpora prostředí ve kterém žije,
- během psychiatrické rehabilitace se zachovávají klientovy běžné aktivity.“

Mezi zdárné projekty Fokusu Praha patří zejména projekt „Blázníš? No a!“ . Dále pak projekty spolufinancované z EU: Rozvoj sociální firmy, Síť služeb zaměstnávání pro dlouhodobě duševně nemocné, Vzdělávání odborníků v psychiatrických službách ve sdružení Fokus Praha a nový projekt „I my jsme občané!“ Tento projekt je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP. Mimo tyto projekty se také každý rok koná humanitární a kulturní akce „Týdny pro duševní zdraví“. Jejím smyslem je co nejvíce informovat veřejnost o problematice a tím zlepšit postoje vůči duševně nemocným .¹⁵

¹⁵ FOKUS Praha, Projekty.

Dostupné z <http://www.fokus-praha.cz/index.php?action=main&subject=209&sessid=a399172536e074d62ef446fed3c55a13>.

Jak toto občanské sdružení hospodařilo a jaké byly jeho realizované projekty, můžete shlédnout v části výroční zprávy z roku 2008, která je přílohou E a F.

5.5 Iniciativa Společenství EQUAL ČR

Partnery tohoto společenství jsou MPSV (Ministerstvo práce a sociálních věcí), MŠMT (Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy), MPO (Ministerstvo průmyslu a obchodu), MV (Ministerstvo vnitra), MMR (Ministerstvo pro místní rozvoj), MF (Ministerstvo financí), MI (Ministerstvo informatiky), Svaz měst a obcí ČR, kraje, Hospodářská komora ČR, Svaz průmyslu a dopravy, poradní a pracovní orgány vlády a ČMKOS (Českomoravská konfederace odborových svazů).

Program CIP EQUAL je z 73 % financován z ESF (Evropský sociální fond) Evropské unie a z 27 % ze státního rozpočtu (SR) České republiky. Jeho kampaň je zaměřena na cizince a uprchlíky, rovné příležitosti žen a mužů, celoživotní vzdělávání a adaptabilitu zaměstnanců a podniků, romskou menšinu a obyvatele sociálně vyloučených lokalit, zdravotně postižené a jinak handicapované a na sociální firmy a podnikání.

CIP EQUAL ČR umožňuje zapojení do 9 tematických oblastí, které jsou součástí Evropské strategie zaměstnanosti. Mezi tyto oblasti patří zlepšování zaměstnanosti (návrat na trh práce lidem špatně integrovatelným, překonání rasismu a xenofobie), rozvoj podnikání (nové příležitosti, rozvoj v městských a venkovských oblastech), podpora adaptability (podpora celoživotního učení, využívání informačních a nových technologií), rovné příležitosti mužů a žen (rodinný a pracovní život, rozvoj organizace práce a služeb, snižování rozdílů mezi uplatňováním mužů a žen na trhu práce) a pomoc azylantům při integraci na trh práce.

Klíčovým principem Iniciativy Společenství EQUAL je vzájemná spolupráce v rámci tzv. RP (rozvojových partnerství). Tato partnerství jsou tvořena různými typy organizací (orgány státní správy a samosprávy, podnikatelskými subjekty, zájmovými sdruženími, NNO a dalšími), což umožňuje využívat stávajících zkušeností jednotlivých organizací a tím dosáhnout lepších výsledků. Existují dva typy RP. Prvním je regionální

či geografické, které řeší problémy konkrétní oblasti a jehož součástí jsou organizace působící v tomto regionu. Druhou skupinou jsou sektorové nebo oborové RP, které se zaměřují na problémy celorepublikově a týkající se určitého odvětví či sektoru.

Mainstreamingu, jako principu majícímu za cíl prosazení nových nástrojů do politiky a hlavně zajištění jejich fungování v praxi, předchází příprava, způsob zajištění, vyhodnocování a předložení smluv o národní a mezinárodní spolupráci. Proto jsou vytvářeny tzv. tématické sítě (NTS – národní tématická síť), ve kterých jsou odborníci ze státní správy i soukromého sektoru zabývající se danou oblastí.

5.6 Agentura profesního poradenství pro neslyšící, o. s.

Minimum neslyšícího podnikatele je jedním z projektů Agentury profesního poradenství pro neslyšící, který je podpořen Evropským sociálním fondem, státním rozpočtem ČR a rozpočtem hl. m. Prahy. Agentura vytvořila 6 DVD, kde veškeré psané slovo je také doplněno videem s českým znakovým jazykem. Projekt má pomoci při rozjezdu v podnikání neslyšícím občanům.

Je zde představen podnikatelský záměr a jeho analýza. Podnikatelský plán a jeho struktura. Nosiče popisují právní rámec podnikání (jaké zákony je potřeba dodržovat), co je potřeba pojistit a z jakého důvodu. Financování, které je pro podnikatele důležité, daně a účetnictví jsou dalšími okruhy. Dozvíte se z nich o podnikovém managementu (existence konkurence, firma se musí umět prodat, reklama, nabídka služeb). Poslední část se zabývá podnikáním v EU (jak je možné zažádat o dotaci z evropských fondů a jiné rady).¹⁶

Co vlastně přesně takový znakový jazyk představuje? Je to v podstatě jazyk s vlastní gramatikou, který se tvoří pomocí tvarů rukou, jejich postavením, pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní částí trupu. Znakový jazyk se liší od mluveného slova, neboť není možné překládat slovo od slova. Tlumočník tlumočí především obsah promluvy.

¹⁶ APPN, Projekt Minimum neslyšícího podnikatele, 1 s.
Dostupné z <http://www.appn.cz/relizacni-tym/projekty/mnp.html>.

Hlavním cílem APPN je zvyšování kvality a dostupnosti sociálních služeb pro neslyšící občany. APPN ctí každého člověka a uvědomuje si důležitost začlenění na pracovním trhu a ve společnosti. Přednost shledává v neustálém rozvoji a týmové spolupráci. Důkazem záslužné činnosti této agentury může být i Cena Mosty 2008, za online tlumočnickou službu pro neslyšící, kterou pořádá NRZP ČR (Národní rada osob se zdravotním postižením). Kdy se vybírá projekt, který z dlouhodobého hlediska, cíleně a systémově podporují osoby se zdravotním postižením.

Obr. 4, Cena Mosty 2008

Zdroj: <http://www.appn.cz/relizacni-tym/oceneni.html>

Agentura pomáhá lidem se sluchovým postižením, se sluchovým a kombinovaným postižením, jejich rodinám a blízkým, zaměstnavatelům a pracovníkům odborných pracovišť jako jsou úřady práce, lékařská zařízení a poradny. APPN nabízí poradenství v oblasti zaměstnávání těchto lidí, což je hodně důležité. Zaměstnavatel si pak lépe uvědomuje výhody či nevýhody zaměstnání takového člověka, jaké finanční zvýhodnění mu to může přinést. Jaké komunikační prostředky lidé se sluchovým postižením mají, jak s nimi lze komunikovat a kde získat více informací o této problematice.

5.7 Osobní návštěva v Domově pro osoby se zdravotním postižením Brtníky

Abych se přesvědčila na vlastní kůži, v čem taková sociální práce v praxi spočívá, domluvila jsem si osobní schůzku s paní Trojanovou, ředitelkou v Domově pro osoby

se zdravotním postižením Brtníky. Chtěla jsem také vidět to pověstné srdce na dlani sociálních pracovníků a tak jsem se tam rozjela.

Počátky ústavu sahají do roku 1961, kdy zásluhu na jeho vznik měly řádové sestry „Misijní sestry – Služebnice Ducha Svatého“. V roce 1995 se stal DOZP příspěvkovou organizací a v roce 2009 se přejmenoval z původního Ústavu sociální péče na dnešní DOZP. Domov se skládá z pěti objektů, ve 4 jsou ubytováni klienti a v jednom je nová kuchyň s jídelnou, která zároveň slouží jako společenská místnost. Tento objekt je také vybaven výtahem a zrekonstruován pro bezbariérový přístup. Zde jsou ubytováni imobilní klienti, u kterých je nepřetržitá služba. Dále jsou tu terapeutické a společenské místnosti, řemeslná, výtvarná a keramická dílna, místnosti pro rehabilitační cvičení a terapeutický bazén.¹⁷

Obr. 5, Kreslení v rámci terapie

Zdroj: Pořízeno v rámci osobní návštěvy DOZP, vlastní fotografie

¹⁷ DOZP Brtníky, Historie, 1 s.
Dostupné z <http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=historie>.

Obr. 6, Výtvary z keramické dílny

Zdroj: Pořízeno v rámci osobní návštěvy DOZP, vlastní fotografie

DOZP podporuje a pomáhá svým klientům k začlenění do běžné společnosti, motivuje je k činnostem, které tomu napomáhají. Jsou jimi především ženy a muži od sedmi let věku s mentálním postižením, případně v kombinaci s dalšími fyzickými či smyslovými vadami jako jsou nevidomí a neslyšící. Klienty, kterým to zdraví umožňuje, zařazují do různých programů, např. podporované zaměstnání, chráněné bydlení (kdy si klienti o svém volném čase rozhodují sami, je pouze kontrolována hygiena, dostávají stravu, ale mohou využívat všechny programy, které jsou zde provozovány), sociální terapie (jednání s úřady, hájení osobních zájmů). Ostatním se snaží takový život co nejlépe přiblížit různými aktivitami. Pořádají pro ně turistické výlety do okolí a připravují jim různé společenské akce. Problémem zůstává, že klientům činnost mohou nabídnout, ale pokud oni sami nechtějí, tak je nesmí nutit. Vše musí být dobrovolné.

Klienti od 7 do 18 let si splňují povinnou školní docházku. Ti, co jsou schopni do zařízení dojíždět, navštěvují školy v okolí, některé klienty zaměstnanci do školy a ze školy vozí auty, za ostatními dojíždí 2x týdně speciální pedagogové. Co se týče zaměstnání, tak domov spolupracuje s organizací pro podporované zaměstnávání; Agenturou Pondělí. V rámci této agentury je také provozována činnost zvaná „sebeobhájci“, kde se klienti učí hájit svá práva a zájmy. Čtyři klienti domova mají pracovní smlouvu v různých firmách výběžku (pomoc ve školní jídelně, doplňování zboží, balení žárovek do krabiček,

údržbářské práce při městském úřadu) a dalších 10 dohodu o pracovní činnosti. Tito lidé vykonávají spíše pomocné práce přímo v DOZP (pomoc v kuchyni, úklid, údržba a podobně). Celkem je zaměstnáno (alespoň částečně) ¼ klientů, což není zanedbatelné množství.

Pro ty, kteří už nemusí do školy a nejsou ani zaměstnáni, připravují pracovníci jiný program (hry a sportovní aktivity), či možnost seberealizace ve výtvarné nebo řemeslné dílně, která má spíše terapeutický význam. Klienti se také pravidelně zúčastňují kulturních, společenských a sportovních akcí. Provozují turistiku a to pěší i na kolech. Díky nadaci Charta 77 získal domov 5 počítačů, které slouží jak k zábavě, tak především pro vzdělávací výukové programy. Další integrační aktivitou jsou dovolené, kam jezdí klienti s vybraným doprovodným personálem, dle svého přání a s běžnými lidmi (neklenty).

Mezi některé akce a výlety, které byly v loňském roce pro klienty pořádány patří projížďka na koních, taneční zábava v Děčíně, soutěž první pomoci, výlety na kolech, ples v Praze, taneční vystoupení, Brtnická stopa, výlet na Königstein, zasnubní hostina 3 párů, exkurze ve sklárně, sběr borůvek, dovolená v Osečné, výlet do Doubice, sportovní den v Lipové, turnaje v petanque, stezka odvahy, čarodějnice, relaxace v bazénu a další aktivity. Dle tohoto výčtu akcí lze soudit, že klienti mají program velice pestrý a možná toho zažijí mnohem více, než kdokoliv z nás.

Obr. 7, Výlet na ledopády

Zdroj: http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=vyrocni_zprava

Obr. 8, Plavání bez hranic v Rumburku

Zdroj: http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=vyrocní_zprava

Obr. 9, Divadélko „Bublinka“

Zdroj: http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=vyrocní_zprava

Obr. 10, Soutěž „První pomoci“ v Děčíně

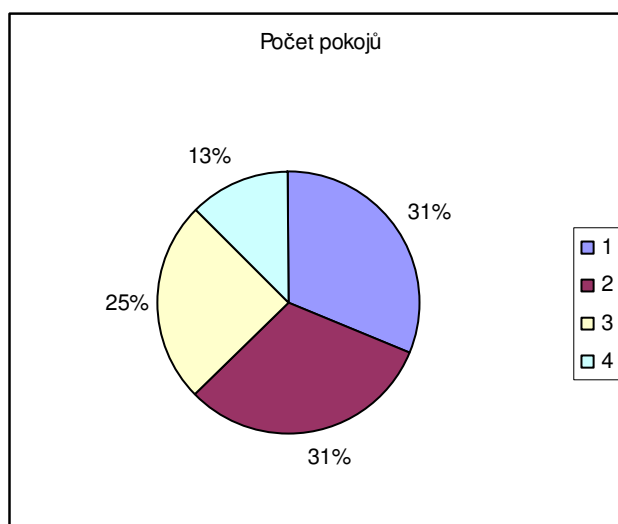
Zdroj: http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=vyrocní_zprava

Obr. 11, Výlet do Bad Schandau

Zdroj: http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=vyrocní_zprava

Klienti jsou ubytováni na pokojích s jedním, dvěmi, třemi či čtyřmi lůžky. Bohužel současné prostory nedovolují, aby každý klient měl svůj vlastní pokoj. Klienti jsou však umístěni tak, aby jim společnost s dalšími členy nepůsobila potíže. Naopak ti, kteří jsou spíše uzavření a potřebují více klidu, jsou ubytováni samostatně. Složení pokojů a lůžek zobrazuje následující graf.

Obr. 12, Způsob ubytování klientů

Zdroj: http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=vyrocní_zprava, vlastní zpracování

V současné době je kapacita domova zcela zaplněna a čítá 71 klientů, o které se stará 30 tzv. přímých pracovníků. Domov je zhruba z 10 % financován Krajským úřadem Ústeckého kraje, získává dotace od Ministerstva práce a sociálních věcí a malá část financí jde přímo od klientů, kteří si platí pobyt a stravu. V roce 2009 domov hospodařil s přebytkem. Výdaje činily 24 835 000 Kč, příjmy 24 929 000 Kč, zůstatek 94 000 Kč. Tyto peníze by za normálních okolností mohl domov využít pro svou potřebu (menší opravy, nákup nového zařízení), ale tentokrát je bohužel musí vrátit kraji, neboť peníze nejsou a tak se přistoupilo i k takovýmto opatřením. Dle informace paní ředitelky má domov k dispozici 3 osobní automobily, což je pro tolik lidí málo. Bohužel ani letos se jim zřejmě díky povinnosti vrátit kladný zůstatek hospodaření kraji, nepodaří další vůz zakoupit, či vozový park alespoň částečně obnovit.

Pro své zaměstnance domov pořádá tzv. „supervize“, což má být jakousi prevencí duševního vyhoření. Pokud má zaměstnanec nějaký problém, nebo si neví rady s některým klientem, může si o tom popovídat s odborníkem, který ho vyslechne, odborně mu poradí, jak se v takové chvíli chovat nebo jak myslet jinak, aby ho to jednoduše řečeno nepoložilo. Myslím si, že tento krok je velice důležitý, dokázat si problém přiznat a nahlas o něm hovořit. Protože pokud má být činnost sociálního pracovníka efektivní, měl by i on sám být v pohodě a myslet spíše pozitivním směrem. To, že má někdo problémy a necítí se dobře, se určitě nějakým způsobem v práci projeví. Ono není vždy jednoduché takové lidi o něčem přesvědčit, mluvit s nimi tak, aby tomu porozuměli. To vše vyžaduje velkou dávku trpělivosti, klidu a oné již zmíněné empatie. Ne každý člověk tohle dokáže a to si musíme uvědomit.

V následujících tabulkách jsou shrnuty informace o zaměstnancích DOZP. Je patrné, že mezi zaměstnanci převládají ženy, a to v sociálních službách. Většina z nich má úplné střední odborné vzdělání nebo je vyučena. U mužů je dosažené vzdělání podobné. Mužský element má dle slov paní ředitelky pozitivní vliv na klienty. U mužů je nejvíce zastoupeno věkové složení 31 – 51 let, u žen je to o něco starší 41 – 60 let.

Tab. 1, Složení zaměstnanců dle věku a pohlaví

Věk	Muži	Ženy	Celkem
do 20 let	0	0	0
21-30 let	1	4	5
31-40 let	3	4	5
41-50 let	3	13	16
51-60 let	1	18	19
61 a více	1	1	35
Celkem	9	40	49

Zdroj: http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=vyrocni_zprava, vlastní zpracování

Tab. 2, Skladba zaměstnanců dle dosaženého vzdělání

Vzdělání	Muži	Ženy	Celkem
Základní	0	7	7
Vyučen	3	13	16
Střední odborné	0	4	23
Úplné střední odborné	5	14	19
Vysokoškolské	1	2	19
Celkem	9	40	49

Zdroj: http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=vyrocni_zprava, vlastní zpracování

Tab. 3, Počty zaměstnanců dle vykonávané profese

Profese	Počet
Administrativa	5
Sociálně-zdravotní	7
Sociální služby	25
Sociální pracovník	1
Stravovací provoz	5
Prádelna	2
Údržba	2
Úklid	2,2
Celkem	49,2

Zdroj: http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=vyrocni_zprava, vlastní zpracování

Návštěva tohoto domova mě přesvědčila o tom, že není nutné se těchto lidí stranit, že mají stejná práva jako my všichni. Jen potřebují naši pomoc, aby vše zvládali tak, jako většina z nás. Bylo milé vidět ty zvědavé tváře, když se tam objevil někdo jiný (já). V tzv. „domečku“, kde jsou ubytována mladší děvčata (mohou tam poslouchat hudbu, dívat se na televizi a neruší tak starší obyvatele, kteří jsou v jiné budově a mají tam svůj klid), se mě jedna klientka zeptala: „Ty jsi tady nová?“ a hned mě vzala za ruku a vedla mě do patra, kde mají pokoje, ukázat mi, kde spí. Nebo v jiné části, kde byli muži, kteří už potřebují větší péči, mi jeden klient zazpíval (tleskal a pohupoval se do rytmu), protože neumí mluvit. Další klient mi například podával ruku na přivítanou. Jiní mě zase úplně přehlíželi a bylo jim lhostejné, že se jim někdo prochází po pokoji. Pro ně to byl běžný den, kdy někteří popíjeli kávu, jiní se dívali na televizi, někteří byli na zahradě a mezi nimi pracovníci, kteří dělali svou každodenní práci. Myslím si, že tyto lidi bychom měli všichni za jejich práci obdivovat. Pro ně samotné asi není jednoduché dnes a denně pracovat a žít s takovými lidmi, vidět jejich trápení, ale na druhou stranu je asi velkou odměnou, když se po nějaké době někoho podaří osamostatnit na tolik, že může bydlet v chráněném bytě, či jsou prostě jen vidět nepatrná zlepšení, která tyto lidi začleňuje blíže společnosti.

5.7.1 Financování a legislativa sociálních služeb

Jak již bylo řečeno, domov je víceméně financován krajským úřadem a MPSV. Dotace ze státního rozpočtu se poskytují těm, kteří jsou zapsáni v registru a v souladu se zpracovaným střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb. Tyto dotace jsou pak poskytovány prostřednictvím rozpočtu kraje, do kterého daný domov spadá. Žádost o poskytnutí dotace na následující rozpočtové období předkládá krajský úřad ministerstvu. Které žádosti prozkoumá a následně rozhodne o poskytnutí dotace.

Podmínky vzniku a provozování sociální činnosti je zakotveno v zákoně číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách a ve vyhlášce č. 505/2006 Sb., o sociálních službách (především touto legislativou se řídí).

Ve vyhlášce č. 505 například § 14 uvádí, co patří mezi základní činnosti při poskytování sociálních služeb domova pro osoby se zdravotním postižením (rozsah úkonů). § 17 pojednává o chráněném bydlení, § 32 mluví o sociálně terapeutických dílnách a maximálních poplatcích za poskytování služeb. Zajímavý je obsah kvalifikačních kurzů pro pracovníky v sociálních službách, který má obecnou a zvláštní část, což je obsahem § 37.

Obecná část obsahuje tyto okruhy:

- úvod do problematiky kvality v sociálních službách, standardy kvality sociálních služeb,
- základy komunikace, rozvoj komunikačních dovedností, asertivita, metody alternativní komunikace,
- úvod do psychologie, psychopatologie, somatologie (struktura a funkce lidského těla),
- základy ochrany zdraví, etika výkonu činnosti pracovníka, lidská práva a důstojnost,
- prevence vzniku závislosti osob na sociální službě, sociálně právní minimum a metody sociální práce.

Zvláštní část kurzu se zaměřuje na:

- péče o nemocné, hygiena,
- úvod do problematiky psychosociálních aspektů chronických infekčních onemocnění,
- aktivizační, vzdělávací a výchovné techniky, základy pedagogiky volného času,
- prevence týrání a zneužívání osob, péče o domácnost,
- odborná praxe, krizová intervence, problematika zdravotního postižení,
- zvládání jednání osoby, pokud toto jednání ohrožuje její zdraví nebo život nebo zdraví a život jiných fyzických osob, pravidla šetrné sebeobrany.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách definuje, co je sociální služba (sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence). § 48 uvádí jaké služby domovy pro osoby se zdravotním postižením poskytují:

- ubytování, stravu, pomoc při zvládání běžných úkonů, péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálně terapeutické činnosti,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Osmá část zákona č. 108/2006 Sb., určuje požadavky na sociálního pracovníka, který tak může vykonávat tuto činnost. Dle informace paní ředitelky není vůbec jednoduché v dnešní době takto vzdělaného člověka na trhu práce najít a ne každý člověk se jen díky tomu, že má kvalifikované vzdělání pro tuto činnost hodí.

Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendu včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost (vyhledávání, preventivní vyšetřování lidí), poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace.

V § 109 je uvedeno, že sociální pracovník má mít pro kvalifikovaný výkon svého povolání vyšší odborné vzdělání; absolvováním vzdělávacího programu v oborech zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociálně právní činnost, charitativní a sociální činnost nebo vysokoškolské vzdělání získané studiem bakalářského či magisterského studijního programu zaměřeného na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči nebo speciální pedagogiku. Poslední možností pak je absolvování akreditovaného vzdělávacího kurzu ve výše uvedených oblastech s minimálním rozsahem 200 hodin a zároveň praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka nejméně 5 let (ale mít ukončené vysokoškolské vzdělání).

Důležité ovšem je i následné vzdělávání zaměstnanců a to formou kurzů, odborných stáží v zařízeních sociálních služeb či účast na školicích akcích, kde po ukončení dostanou účastníci osvědčení o absolvování kurzu.

Přínosem této legislativy je širší vymezení sociálních služeb (osobní asistence, raná péče atd.). Při zjišťování stavu a potřeb klienta se vychází z jeho zdravotního stavu a sociální situace. Lidé se zdravotním postižením, kteří žijí doma se svou rodinou, mají v současné době lepší podmínky pro udržení kvality svého života, díky novému systému financování. Silnou stránkou je definování kvality služeb, všichni poskytovatelé se musí registrovat a jejich služby mohou být na místě kdykoliv vyslanou inspekcí zkontrolovány. Kladem je bezesporu také vymezení povinnosti celoživotního vzdělávání a zvyšování kvalifikace zaměstnanců.

Na druhou stranu má tento zákon i svá negativa. Zákon není flexibilní, což by současný vývoj sociálních služeb vyžadoval. Systém je uzavřen pro nové typy služeb a poskytovatelé jsou tak příliš vázáni zákonem a musí se mu uměle přizpůsobovat a podrobovat, aby jej dodržovali. Je sice přínosné, že poskytovatel může být zkontrolován, ale inspektorů je málo a nemají ani závaznou metodiku, dle které má být kontrola vykonána. Dalším brzdícím článkem je kvalifikace pracovníků, respektive termíny pro jejich doplnění. Vytížení zaměstnanci nemají možnost si požadované vzdělání doplnit. Ještě i dnes je nedostatek akreditovaných vzdělávacích kurzů, problémem také zůstává neuznatelnost některých studijních programů, díky definovaným kvalifikačním předpokladům v zákoně.

6 Návrhy a doporučení v oblasti rozšiřování sociálního podnikání

Myslím si, že v České republice je zatím sociální podnikání a sociální práce jen v pozici „úřadování“. Chybí nám osobní nasazení a vůle více se problémy zaobírat, spokojíme se s nějakým nebo alespoň částečným řešením, ale vůbec neuvažujeme nad tím, zda právě to či ono daným lidem pomůže, zda je to to pravé. V této oblasti je potřeba více rozvíjet znalosti a komunikační schopnosti, aby si člověk dokázal získat potřebné informace, se kterými by pak uvážlivým způsobem naložil. Aby za sebou viděl výsledky a cíle, které si daná společnost vytyčila, aby i sám pracovník mohl být sám se sebou spokojený.

A co můžeme od sociálního podnikání očekávat? Pro občany především lepší uplatnění v životě, tím získání sebedůvěry, budou se cítit prospěšní. Pro politiku země by mělo být přínosem snížení vládních výdajů na sociální dávky a podporu nezaměstnanosti, snížení nezaměstnanosti a rozvoj podnikání v sociální oblasti. Sociální firmy by tak měly být státem podporovány, ať už finančně či alespoň povědomím o takovéto snaze a prosazování.

Bylo by vhodné vyjít z praxe zemí, kde je sociální problematika již zakotvena a zdárně funguje. Odtud bychom měli čerpat a na základě těchto zkušeností analyzovat a utvářet podmínky vhodné pro naše prostředí. Neměli bychom si zavírat cestu určováním jen nějakých definic, které by se staly závazné zejména v právní formě. Spíše bychom se měli zaměřit na konkrétní aktivity, charakteristiky a přínosy a rozvíjet tak spolupráci občanských iniciativ a veřejného sektoru ve prospěch obecného zájmu.

6.1 Překážky bránící v prosazování sociální ekonomiky a sociálního podnikání v České republice

Bylo by vhodné legislativně sociální aspekty ukotvit, tak jak je tomu už v zemích Evropské unie. Náš právní systém je velice složitý a netransparentní, spousta výjimek, novel a pozměňovacích návrhů. V sociální oblasti je nutné přesně vymezit pojmy vhodné pro naši zem, aktivity, které do této oblasti spadají, cílové skupiny, místní komunity, míra reinvestic do sociálního podnikání. Aby veškeré jednání, které by sociální firmy

nedělaly pod sociální záštitou a nenaplňovaly tak její cíle, mohly být právě na základě zákona náležitě potrestány, např. ukončením činnosti či pokutou nebo jiným zákonným způsobem.

Co brání lepšímu prosazení a většímu rozvoji sociálního ekonomiky a podnikání u nás? Jak už jsem jednou řekla, je to málo profesionálních lidí v těchto organizacích, nízká informovanost společnosti, chybí zde vstupní kapitál na rozjezd sociální firmy. Může zde převládat nedůvěra sponzorů, z důvodu vlastních příjmů organizace. Dále pak neochota ministerstva podporovat a registrovat další občanská sdružení a to opět ze stejného důvodu. Dalšímu rozvoji ani nenahrává podnikatelská nestabilita a dopady celosvětové hospodářské krize. V ČR máme omezené možnosti v oblasti alternativních pracovních úvazků a s tím spojená drahá pracovní síla; ve smyslu odvodů a vyplácení minimální mzdy. V neposlední řadě může být překážkou vytváření sociálních firem také neexistence dalších druhů vlastnictví (např. soukromé kolektivní).

6.2 Nástroje potřebné k realizaci

Nutná je všeobecná osvěta lidí, různé druhy poradenství pro podnikatele, kteří se rozhodnou v této oblasti pomáhat. Využití všech dostupných možností, struktur, existujících podpor, fondů a grantů. Vymezení veřejné prospěšnosti, pojmu sociální podnik a dalších aktivit s touto oblastí souvisejících. Dále poukázat a změnit pohled na vlastní příjmy neziskových organizací, uvědomit si, že je to pro danou firmu přínos a plus, ne nic špatného a vůbec ne záviděníhodného. Lidé uvnitř sociální organizace by měli být dostatečně motivováni např. pomocí vhodných finančních nástrojů. Měl by být určen způsob, jak takový podnik následně vyhodnotit, jak určit, zda spěje k vytyčeným cílům, zda je pro danou skupinu obyvatel přínosem a zda vykonává svou činnost řádně.

6.3 Podpora sociálního podnikání

K podpoře sociálního podnikání je zapotřebí osvěty, aby lidé pochopili a dostali do povědomí, co sociální ekonomika, sociální podnikání a sociální podnik vůbec představuje. Aby byli podpořeni vstupními investicemi, aby se měli na koho obrátit

v případě potřeby (např. při sestavování podnikatelského plánu, marketingu a toku peněz). Nebo v lepším případě propojit sociální oblast s ekonomickou a získat tak další potřebné vzdělání k provozování sociální činnosti.

6.4 Programové zaměření sociální ekonomiky do budoucna

Sociální politiku lze podpořit samostatně a přímo a nebo prostřednictvím jednotlivých opatření. Vhodné se může jevit vytvoření nějakého světového grantu, ze kterého by podpora sociální oblasti vycházela a odkud by byla stále podporována.

Dále pak v rámci jednotlivých opatření:

- MPSV – zaměstnanost (začlenění a vytvoření rozdílných podmínek pro skupiny obyvatel, kterým hrozí sociální vyloučení ze společnosti, vytváření pracovních podmínek a míst v sociální ekonomice).
- MŠMT – celoživotní vzdělávání (další vzdělávání manažerů).
- MPO – poskytování vstupního kapitálu, technická pomoc a poradenství, půjčky.

V České republice je nutné obnovit to, co tu do roku 1938 fungovalo a to změnit pohled na ekonomiku jako takovou, ne mít za cíl pouze zisk a osobní majetek, ale uvědomit si, proč by tu měla začít fungovat ekonomika sociálně-tržní. Změnit soukromou ekonomiku aktivními občany, zvyšovat zaměstnanost, podporovat soudržnost a posilovat vztahy v komunitách, prosazovat princip neziskového vlastnictví a přírodních zdrojů, regionální rozvoj a jejich udržitelnost, zdraví a pohoda, dobrá práce, sdílené rozhodování a demokracie.

Závěr

Vytváření příznivého prostředí pro vznik nových sociálních podniků a propojení veřejných zakázek se způsobem financování sociálních firem, přináší poptávku po zaměstnávání znevýhodněných občanů. Respektují se tak místní zájmy a potřeby, tím vzniká prostor pro sociální činnosti. Sociálních cílů je dosahováno díky novému trhu a úspory veřejných prostředků se projevují v nižším vyplácení různých dávek a podpor.

Zdá se, že široké legislativní vymezení sociálního podnikání není v tomto případě zcela náhodné. Chápu sice lidi, kteří se ozývají a žádají o právní úpravy a finanční zvýhodnění sociálních firem, ale na druhou stranu si myslím, že právě v těchto počátcích by bylo předčasné a nezodpovědné tyto kroky ihned činit. Nejdříve je nutné nasbírat co nejvíce zkušeností, vyzkoušet fungování sociálních firem v reálu a teprve poté provést rozsáhlou diskuzi (pro a proti) o případných změnách.

Pro pozitivní rozvoj sociálního podnikání je nutná podpora politik. Sociální impulsy vycházejí sice zdola, ale jejich šíření, pochopení a podpora musí jít naopak shora. Důležité je přesvědčit politiky, aby jejich snahou bylo začlenit sociální ekonomiku do svých programů. Nutné je určit resort, který bude za danou oblast zodpovědný. Protože v současné době nepatří sociální ekonomika jako celek nikomu. Jaký může být postup a jednotlivé kroky při prosazování sociální ekonomiky na nižší úrovni se můžete dočíst v příloze G.

Současná politika disponuje řadou nástrojů, kterými je podporováno zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce. Koncept sociálního podnikání by měl účinně ovlivňovat celkové prostředí, myšlení lidí a jejich přístup ke skutečným potřebám. Snahou určitě není, aby se sociální podnikání stalo jen jedním z nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti a bylo tak přímo podporováno státem. V první řadě jde o zvýšení míry integrace sociálně vyloučených lidí, která by měla být (jak již bylo řečeno) shora podporována.

Veškerá doporučení, na rozvoj sociálního podnikání, by měla vycházet z dosavadních získaných zkušeností. Měla by být určitým směrem, kterým dál směřovat. Podpora sociálního podnikání musí vycházet z rezortu, kterému bude svěřena a který bude rozhodovat. Nutné je i nadále rozšiřovat tematické sítě, pokračovat ve výměně informací, zkušeností a konzultací. Vznik nových poradenských center, které budou začínajícím podnikatelům radit a pomáhat, by měl být samozřejmostí. Nesmí se ani opomenout důležitost vzdělávání sociálních pracovníků a podnikatelů. Pokračovat v realizacích kampaní a osvěty pro širokou veřejnost. Neustat v hledání nových finančních zdrojů, které pomůžou při rozjezdu nové sociální firmy, či v udržitelnosti jiné. Měl by se sjednotit způsob zadávání veřejných zakázek, který by zahrnoval sociální a ekologická hlediska.

Myslím si, že když může sociální podnikání dobře fungovat a být podporováno v mnoha zemích Evropské unie, proč by nemohlo za několik málo let doznat řady změn i v České republice. Díky tomu se může naše společnost změnit a fungovat o něco lépe než doposud. Vše záleží pouze na nás, na lidech.

Seznam použité literatury

Citace

- [1] HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika a sociální podnik v teorii a praxi, Knihovnička projektu „Podnikání v sociální ekonomice“, 2009. 42 s., č. 7.
- [2] HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika v Evropě a ve světě, Knihovnička projektu „Podnikání v sociální ekonomice“, 2009. 34 s., č. 6.
- [3] VOMÁČKOVÁ, H., BARTÁK, M. Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu, Ústí nad Labem: UJEP v Ústí nad Labem, 2007. 129 s. ISBN 978-80-7044-955-4.
- [4] KURKOVÁ, G. Sociální podnikání jako nástroj na snížení rostoucí nezaměstnanosti bylo tématem diskuse zástupců politických stran, kterou dnes uspořádala Nová ekonomika o. p. s. [online]. 2010, [cit. 2010-03-06]. Dostupný z <http://www.pressweb.cz/tiskova-zprava/41758-socialni-podnikani-jako-nastroj-na-snizeni-rostouci-nezamestnanosti-bylo-tematem-diskuse-zastupcu-politicky>.
- [5] NROS, Poslání nadace, [online], [cit. 2010-03-28]. Dostupný z <http://www.nros.cz/o-nadaci>.
- [6] FOKUS, Filosofická východiska, [online], [cit. 2010-04-12]. Dostupný z <http://www.fokus-praha.cz/index.php?action=main&subject=157&sessid=a0935e8305149cc868daacebdad3d885>.

Bibliografie

ABILYMPIÁDA pro děti a mládež, úvodní s.

[<http://www.abilympiada.eu/>]

ANDRLE, P. F. L. Chleborád a ti druzí, (Knihovnička projektu „Podnikání v sociální ekonomice“), 2009. 6-10 s., č. 3.

APPN, Projekt Minimum neslyšícího podnikatele, 1 s.

[<http://www.appn.cz/relizacni-tym/projekty/mnp.html>].

CEFEC Social Firms Europe, About us, 1 s.

[<http://www.socialfirmseurope.org/about-us.aspx>].

CENTRUM pro komunitní práci, Mentoring jako nástroj osobního rozvoje, 1 s.

[http://www.cpkp.cz/mentoring/co_je_mentoring.html].

DOHNALOVÁ, M. Sociální ekonomika v evropském kontextu, Praha: Akademické nakladatelství CERM s.r.o., 2006. 314 s. ISBN 80-7204-428-1.

DOHNALOVÁ, M. Sociální ekonomika v evropeizaci českého hospodářství, Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2006. 123 s. ISBN 80-86729-31-1.

DOZP Brtníky, Historie, 1 s.

[<http://www.dozpbrtniky.cz/indexx.php?akce=historie>].

FOKUS Praha, Projekty, 1 s.

[<http://www.fokus-praha.cz//index.php?action=main&subject=209&sessid=a399172536e074d62ef446fed3c55a13>].

HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika v Evropě a ve světě, (Knihovnička projektu „Podnikání v sociální ekonomice“), 2009. 21-22 s., č. 6.

HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika v Evropě a ve světě, (Knihovnička projektu „Podnikání v sociální ekonomice“), 2009. 23-26 s., č. 6.

HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika v Evropě a ve světě, (Knihovnička projektu „Podnikání v sociální ekonomice“), 2009. 26-28 s., č. 6.

HUNČOVÁ, M. Sociální ekonomika v Evropě a ve světě, (Knihovnička projektu „Podnikání v sociální ekonomice“), 2009. 29-30 s., č. 6.

HUNČOVÁ, M. Ekonomický rozměr občanské společnosti. 1. vyd. Ústí nad Labem: UJEP v Ústí nad Labem, 2008. 180 s. ISBN 978-80-7044-605-6.

CHAVES, R., MONZÓN, J.L. The Social Economy in the European Union.
(Report mezinárodní badatelské skupiny CIRIEC pro Evropskou komisi).
[<http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/coop/projects-studies/project4.htm>].

NADACE VIA, Kdo jsme, 1 s.
[<http://www.nadacevia.cz/cz/o-nadaci/kdo-jsme>].

VOMÁČKOVÁ, H., BARTÁK, M. Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu, Ústí nad Labem: UJEP v Ústí nad Labem, 2007. 54 s. ISBN 978-80-7044-955-4.

VOMÁČKOVÁ, H., BARTÁK, M. Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu, Ústí nad Labem: UJEP v Ústí nad Labem, 2007. 80-82 s. ISBN 978-80-7044-955-4.

VOMÁČKOVÁ, H., BARTÁK, M. Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu, Ústí nad Labem: UJEP v Ústí nad Labem, 2007. 86-90 s. ISBN 978-80-7044-955-4.

VOMÁČKOVÁ, H., BARTÁK, M. Ekonomický rozměr lidského a sociálního kapitálu, Ústí nad Labem: UJEP v Ústí nad Labem, 2007. 99-101 s. ISBN 978-80-7044-955-4.

Seznam příloh

- A - Výzva pro předkládání grantových projektů OP LZZ
- B - Ekonomický přehled České republiky
- C - XXII. Konference CEFEC
- D - Programy NROS
- E - Přehled hospodaření FOKUSU Praha
- F - Přehled realizovaných projektů
- G - Postup pro prosazování sociální ekonomiky na krajské úrovni